

ILLVSTRISSIMO

ET MAGNANIMO PRINCIPI GEORGIO,
SAXONIAE DVCI, THVRINGIAE
LANDTGRAVIO, MARCHIONI
MISNAE, ERASMVVS STEL-
LA HIPPOCENIVS LI-
BONOTHANVS FE-
LICITATEM.

Ellum quod progenitores tui Georgi prin-
ceps illust. aduersus duos Rom. Imperat.
Albertum & Adulphum, dum patriam
hanc nostram armis occupandam contem-
derent, non minus fortiter, q̃ pie gesserunt, superiori-
bus annis, Ioannes Garzon Bononiensis praeceptor
meus eruditissimus, historia tum eleganti, tum illustri
complexus est, quā fratri tuo Federico principi & ma-
gnanimo, & pientissimo dicauit, uel quo res tam pra-
lustres Federico duce gestae eadem Federico auspice in
publicum prodirent, uel quo generosissimo principi
domi esse, ut in prouerbio est, indicaret, unde rationē
imperandi sumeret, hoc est, gentilitia exempla patere,
quibus ad consummati principis munus obeundum
incitaret, rebusq; patriae, & pacis & belli tempore salu-
briter consulere posset. Cum nulla accommodatior uia
principi ad recte agendum, ac iuste decernendum in-
ueniri

ueniri queat, q̃ sibi maiorum uestigia, quibus patriae
decus, comodum & salus obtigit, imitanda praepone-
re, ut his obseruatis, res patriae facilius, non modo confer-
uaturus, sed etiā ampliaturus sit: qua opinione sapien-
tissimus ille animi effictor nihil à uia aberrauit. Nam
breui post, Federicus noster cui latissimū Borussia im-
perium cum sacrosanctae Teutonicorum militiae, supre-
mo magistratu delatum est, talem egit principem, qua-
lem ante eum nullus, post ipsum uix alter. Tanta enim
sapientia, iustitia, prudentia, magnanimitate, uniuersam
prouinciam administravit superiorum bellorum
incommodis: non solum laceram, sed etiam ob diuersa
factionum studia in noua bella, ueluti inter saxum &
sacrum constituta, pendens, ut eam & pacatissimam,
& omnium rerum copia florentissimam redderet, qui-
bus commodis Borussia non modo se uiuo, sed & post
fata eius perfungit, qua etiam hodie felicitate gaudet,
Federici prudentiae acceptum refert, q̃ ea diligentia se-
minaria procurauit, ut plantulas perpetuae pacis par-
turirent: quamobrem nō solum suis charus, sed & fini-
timis gratus, hostibus uero formidabilis extitit. At de
his fusius in commentarijs nostris de rebus Borussicis,
Nunc stilum ad historiam Garzonis uertamus, quae
maiorum tuorum, princeps illustriss. praedara facinora
uiuo & germano simulacro exprimit, quae auitas uir-
tutes depromit, super hac ciuium amorem in princi-

4 ERAS. STELLAE LIBONOTHANI EPIST.
pem suum indicat, quin etiam ipsa pacis & belli artis
edocet. Insuper stratagemata pulcherrima oculis subij-
cit, denique labores, pericula, exantiationes, quibus pa-
tria tua nunc florentissima, & conseruata, & aucta est,
recenset: quae cuique cognitu, non poterunt non esse iucun-
dissima: cuncta tamen hucusque caligine obliuionis, &
Cimmerijs (quod aiunt) tenebris inuoluta, sine honore,
sine gratia iacuerunt, quod idoneum scriptorem non
reperierunt, quousque Garzonis nostri literario lumine,
quod unicum praedaris rebus immortalitatis affert, il-
lustrata, & recessu antiquitatis, ceu e Lethaeis aquis
asserta: in hominum coronas prodire non erubesceret,
solem, lucemque nihil formidarent. Verum cum Federi-
cus germanus tuus omnis uirtutis specimen, lege fatali
e uita hac ad meliorem concessisset, ne recens haec factu-
ra patrono cum parente orbata, antequam oculis hominum
obuersaretur, in pristinas tenebras rediret, ac perpetuis
carceribus lege obliuionis damnata manciparetur. Ego
pro mea in domum tuam illustrissimam obseruantia,
& quo animi in te mei studium utcumque testificaret, has
mihi partes desumpsi, ut foribus patefactis ipsam e
uinculis assererem, antequam ora hominum in theatris, in
concionibus, in foro, in diatribis sisterem. Qua re, ceu
mihi praesagit animus, domui tuae splendorem, patriae
ornamentum, ciuibus uoluptatem, literarum studiosis
notitiam & utilitatem me adlaturum auguror. Quod si
aliena

AD ILLUSTR. GEOR. SAXONIAE DUCEM 5
aliena a nostratibus saepenumero cum delectatione, si-
mulque admiratione leguntur, cur ea quae nostra sunt, &
tam sapienter, quam prosperiter gesta despicienda forent:
praesertim cum ea ipsa a Garzone ex fide & diligentia
conscripta sint, eoque dicendi genere condita, quo nulli
classicorum cedant. Verum cum inuidia gloriae comes
esse solet, quo tam praedara facinora maiorum tuorum
malignitatis aculeos effugere possint, Te principem il-
lustrissimum ipsis patronum delegi, sub cuius tutela
inuulgentur, non dubito quin tuis auspicijs freti, omne
loquutuleiorum rabiem facile superabunt. Insuper tuam
celsum rogo, immo obsecro, ut a rebus seriosis fe-
rriatus, ocium tuum illius historiae lectioni accom-
modare uelis, inuenies in ea quam plurima quae tua inter-
esse putantur, & quae ad usum Reipublicae conducibilia de-
prehendes. Quemadmodum enim Demetrius Phale-
raeus, Ptolemaum Aegyptium monuit, ut libros in qui-
bus iusti regis, & clarissimorum principum gesta scripta
essent, studiose lectionaret, e manibusque nuncquam dimitte-
ret, quod in his exempla digna imitatione continerentur.
Quod Alexander cognomento Magnus adeo obser-
uauit, ut Homeri Iliada quam interdum in manibus uer-
sabat, noctu etiam sub puluinari retineret, saepiuscule
dictitans, se eius lectione ueluti sapientissimis consilia-
rijs uti. Sed, ne sus Mineruam doceat, receptui canam,
hoc si adiecero. Natura ita comparatum esse, ut exempla
A 3 progenitorum

progenitorum in natos natorum, & qui nascuntur ab illis, usque in omnem posteritatem traduci, ob id imitatu facilia fore. Superuacaneum duxi me Garzonis laudibus intendere, cum ipse suo splendore sic refulgeat, ut id moliens, facibus Soli lumen addere uiderer.

IOANNES GAR-

ZON BONONIENSIS, ILLUSTRISSIMO

FEDERICO DVCI SAXONIAE,

THVRINGORVM ET MIS-

SINENSIVM PRIN-

CIPIS. P. D.

Emper meae consuetudinis fuit illustrissime Princeps, ut qui omnem operam atque ingenium ad uirtutem contulissent, hos amplissimis laudibus prosequeretur. Haud enim scio quid uirtute praestantius in rebus humanis inueniri queat: quando qui eam possident, soli sunt diuites: soli fruuntur rebus sempiternis: quod si qui urbibus praesunt, ea fuerint praediti atque ornati. Hos non cum summis uiris comparo, sed simillimos deo iudico. Plus

ter

tercentum anni aguntur, Italiam cum nobilissimae domus tuae fama peruasit. Nam ut à Federico illo quem dii immortales Saxoniae praesse uoluerunt, ordiar. Haud scio cui nam principi tam ampli adhibiti sint honores, cum Archimarshallus imperatoris Romani delector, gladiique aureati antelator Thuringiae Lantgrauius, & Archimandrita Misnae Margrauius, & Limnarcha decretus sit. Is etsi in tam alto honorum gradu collocatus esset: non solum Lipsi literarum gymnasium instituit, sed & alterum Erfordiae conseruauit. Ex castissima uxore sua duos in lucem suscepit filios Federicum & Vuerhelmum, Federicus patri in ducatu successit; qui hereticorum in Bohemia malleus & seuerissimus persecutor, liberos reliquit Ernestum & Albertum, hi nequaquam & ab auo & patre degenerarunt. Siquidem ille paternis muneribus ornatus, Saxoniae Dux declaratus est, simulque Thuringiae & Misnae imperauit. Albertus uero iussu Maximiliani, quod ex omnibus imperatoribus ei principatum detulerat, cum exercitu aduersus Morinos (qui & Flandri dicti) & Aduaticos (qui hodie Brabantini) profectus est. Quae egregia facinora fecerit suo loco exponentur. Ernesto quatuor fuerunt filij, qui primum in lucem editus est, Federico delata est dignitas paterna. Alius (quem Ernestum uocant) Archiepiscopus Magdeburgensis munere ac Germaniae patriarchatu decoratus est. Quis silentio praterat

8 IO. GARZONIS EPIST. AD FEDE: DV. SAX.
 prætereat Albertū archiepiscopum Maguntinensem,
 cuius quāta sit autoritas, res ipsa ostendit. Illi adiciam
 Ioannem principem certe omni uirtutum genere præ-
 stantem: Quid loquar de Georgio fratre tuo, quem de
 Latinis literis optime meritum omnes affirmant? Ex
 quo sit, ut in præsentis parentis munus sustineat. Quid
 de Henrico, qui nullam magis egregiam, quā ut sub Ma-
 ximiliani Cæsaris signis militaret, nauare operam po-
 tuit? Hæc quancūq; ita sint, tu tamen antecedis illustrissi-
 me princeps, qui de te grande quiddam polliceris, non
 enim id (quod à fratribus tuis est factitatum) à studiis
 literarum tuum illud singulare ac diuinum ingenium
 seiungendum putasti. Ille ipse Plato à quo omnis Aca-
 demicorum familia emanauit, tum Respublicas bene
 esse arbitratur, si qui eas regant ad literarū studia
 ingenium cōferant. Tantorum principum ac
 tua dignitate, uirtutēq; cōpulsus, Federici
 Magni historiam scripsi, eamq; nomi-
 ni tuo dicaui, quā cum legeris re-
 liquis Germaniæ principibus
 eius legēdæ copiam facies.

9
 IOANNIS GAR-
 ZONIS BONONIENSIS, RERVM
 SAXONICARVM LIBER
 PRIMVS.

VO tempore Federicus secundus im-
 perator Romanus ætatem agebat,
 Vitigitis Saxonum regis: cui ob res
 gestas Magno cognomen fuit, fami-
 lia Thuringiæ, Libonotriæ, Misnæ,
 simulq; Lusatiae, quæ regiones sunt
 Germaniæ, imperabat. Consequentibus temporibus
 Albertus atq; Henricus, qui parente orti fuerunt Hen-
 rico his terris præfuerunt. Siquidem ille Thuringiam,
 hic Lufaciam cum Misna rexit, ac Libonotriam. Henri-
 co nulli fuerunt liberi uirilis sexus. Alberto filij duo, Fe-
 dericus & Theodoricus. Forte ita casus tulit, ut Henri-
 cus animam prope extremis (ut aiunt) labris teneret.
 Igitur Federicum atq; Theodoricum ad se acciri iubet.
 Apud quos in hanc sententiam locutum accepimus:
 Maeste uirtute iuuenes multos annos Misnæ, Lusatiae,
 ac Libonotriæ imperaui: & ita imperaui, ut maiorum
 nostrorum nobilitati responderim. Nuncq; ab illis de-
 generaui, nuncq; genus nostrū dedecoraui. Nam cum
 B hostes

Oratio
 Henrici
 ad nepo-
 tes.

hostes bello persequeret, nullus unquam me subitum mor, strenui militis, & boni imperatoris officia semper simul sum executus. Siquidem si castris locus capendus erat, si exercitus instruendus, si urbes expugnandæ, si cum hostibus collatis signis dimicandum, si vis frigoris, atq; hyemis excipienda, quis hæc me elegantius fecit? Quoties cum Vindelis ac Sarmatis (quos nostri Bohemos & Polonos uocant) signa contuli, toties uicti, cæsi sunt, & fugati: ut arma cessarunt ad pacem animum uerti. Quanta tranquillitate, quantoq; ocio usæ sunt regiones nostræ, nequeo uerbis consequi: eas nemmo unquam, uel minimo latrocinio uexatas audiuit, qui se flagitijs contaminarunt, siue infimo, siue nobili essent genere, in eos est seuerè uindicatum, qui ad me uenerunt legati, & humane accepti sunt & benigne, & amplissimis muneribus affecti. In hunc modum rem & priuatam & publicam conseruaui, atq; auxi. Vrbes, quas quouis urbeculas dixisset, amplissimas reddidi, subditorum nostrorum salutem cæteris rebus semper potiore habui. Sub terram fodi inueniendi argenti gratia, optatis fortuna respondit: omnem operam, ingenium, studium, uigilantiam, ad eorum, qui imperio meo seruiunt, utilitatem contuli. Nunc quoniam mihi de uita decedendum est, illud uos admonitos uolo, ut alter alterius studiosus existat. A uobis quod uterq;

apud

apud me liberorum suauitatem obtinet, mihi succedatur: quare fortem & constantem suscipite animum, diu mihi cognita est uirtus uestra ac perspecta, nulla spe decido, quin in futuri sitis, quales opto. Prioribus annis mi Federice ab Vuenceffao Bohemorum rege Imperator aduersus Sarmatas creatus es: quæ in eo bello egregia facinora feceris, haud mea dilabuntur memoria. Reportasti tu amplissimam de hostibus uictoriam. Nec uideo Theodorice, quin mihi de te bene sperandum sit, qui in quam frugem euasurus es, maxima ab adolescentia dedisti documēta. Nam quæ ad strenuum militem spectant: ea tu calles, qui ætatem uirtute superasti. Adsit uobis memoria, quod non infimo, non ignobili, sed regio estis genere: quare regijs sitis moribus ornati, necesse est. Ego per meas (si quæ sunt) uirtutes, exempla ædidi: nec est apud me dubium, quin quæ gessi, ea sit omnium mortalium fama celebratura. Cum finem dicendi fecisset, qui apud ipsum maximo erant honore, Libonothani & Misnenses, ad se accersiti iussit, atq; ita locutus fertur. Et si uiri optimi, diu re ipsa cognouerim, qui nunquam fide decesseritis, tamē quod sum à uobis postulaturus id, ut non modo non inficiamini, sed facturos spondeatis, uos obtestor & obsecro. Non uos fugit hominib⁹ diu uiuere denegari, ex quo ipsis relinquēdū est aliquid, quo se uixisse testent,

B 2 plura

Oratio
Henrici
ad Misnenses
& Libonothanos

plura bella gessi. Exteras gentes, potētissimos populos, clarissimos reges praelio subegi, hostem semper superavi, prostraviq; nuncq; cessi, nuncq; referre gradum sum coactus. Quæ homini optanda est, eam sum consecutus gloria. Senex sum & grauis annis. Expleui naturam uiuendi facietate. Breui sum uita, decessurus Christum optimum, maximum, Mariamq; cæli reginam, ut mihi in cælum ascensus detur quibus possum, precibus, obsecro. Quare illud peto: ut hos, qui me cognitione attingunt, iuuenes ueneremini, obseruetis, colanturq; tradere eorum studiis pareatis. Ipsos quippe futuros, mihi facile persuadeo, qui imperium non solum conseruaturi sint, sed etiam aucturi. Vt orationi finem imposuit, nemo potuit lachrymas continere, q; principem integrum, castum, grauem amissuri essent. Tandem cum mœrore, luctumq; deposuissent, responderunt sese eos fore, qui uoluntati suæ, si casu de uita exiret, minime defuturi essent. In hunc modum Federicus imperium adeptus est: atq; ab omnibus, qui Lusatorum, Misnensium, & Libonothanorum summum obtinebant gradum, princeps uocatus. Theodoricus uero in imperio socius atq; adiutor dictus, haud multo post Henricus migravit de uita, ac magnis funeris impensis ad templum, quo maiores sui elati fuerant, elatus. Neque oratione cōsequi, quantum laudis in regno benegerendo

Federicus
Marchio
declaratur.

gerendo, sibi iuuenes uendicauerint: quando in tanta potestate sic se adhibuerint ut nulla alia ab his, quibus præerant ciuitatibus desiderata sit potestas. Nam ut incredibilem eorum liberalitatem silentio præteream: nullum uirtutū genus est ab his prætermisum: ut quis de cælo delapsos arbitraretur. Ad eos ex diuersis ciuitatibus Legati gratulatum mittebantur, quos maximis atq; amplissimis muneribus afficiebant. Quæ res illis non mediocre odium apud Albertum patrem, qui Thuringiæ imperabat, cōflauit. Nam ut liberos in tam alto atq; amplo dignitatis gradu collocatos animaduertit, ad eos literas in hæc uerba scriptas perferri iussit. Quod Misnensium regnū, cui iure præficiendus eram, præoccupaueritis filij, magna me tenet admiratio. Henrico frater eram. Non me præterit, quibus causis adducti, Misnenses huiusmodi scelera machinentur. Haud impune illis erit, quorum consilio, alieno minime abstinuistis. Diu mihi nota est Misnensium insolentia, qui libertatem reliquis rebus potiore habent. Ad quam ut mentem erigant atq; extollant, Otto, quæ Endauum esse aiunt, plurimū hortatur, eosq; ad sententiam suam traducere adnititur. Quin illud mihi grauius ferendum est, quod uobis quibus per ætatem, nullus est rerum usus, principatum detulerūt: Accedit quod eos, qui nostra sunt ditionis, q; amplissimis prosequimini honoribus. Has literas cum princeps qui ue apud ipsos auto-

Literæ Alberti ad
filios.

B 3 ritate

ritate poterant & uoluntate: uiri præstantissimi ac populus Misnensis legissent: non mediocri, quod Albertus tantam temeritatis notam, nulla laceratus iniuria subisset, qui in liberos & Misnenses nimis acerbò niteretur odio, sunt admiratione perculsi: Igitur Misnenses, ne tantum animo dolorem capiat, respondent: quando Henrici uoluntati morem gerant: qui cum animam efflaturus esset, Federicum & Theodoricum hæredes instituerit: sese qui illius mandata exquerentur, sacra menti religioni obstrictos: Nec arbitretur eos sua libertatis immemores: ut non malint sub eius principis, ad cuius summam prudentiam magis magnus usus accedat, existere: quam ab homine, nec prudentia, nec usu exulto, gubernari. Quare si liberis suis principatum detulissent, nullo dolore afficeretur illos esse, quibus parandum statuissent. At principes, ne parentis odium sibi concitarent: ad eum literas perferri curant, quibus illum docent: nullum in ipsis hære crimine, nec ulla temeritate lapsos. Hæc dum Fribergæ (quæ urbs Misnæ est argenti, minerisq; opulentissima) geruntur, allatae sunt ad Albertum literæ: quas cum legisset, nulla uoluptate affectus est. Igitur legatos ad principes mittit: ut simul, quorum apud Misnenses magna est autoritas, hos conueniant. ad Lipsim urbem, quæ Libonotriæ caput existit: ubi de rebus ad regnum pertinentibus, habendum erat consilium, cuncti proficiscantur, moneant: ipse

Fribergæ.

Lipsim.

ipse confestim aderit. Nomē hæc regio à Libonicis populis uetustis: uel à Libanotho principe, qui regioni imperauit, sortitum est: hi populi à Cornelio Eudorsij nuncupant. Haud multum interim tempus fuit, cum omnes Lipsim uenerunt. Tandem multis uerbis ultro, citroq; habitis, ira ab Alberto sustineri non potuit: quin in principes graueret inueheretur, ac suam uocaret hæreditatē lege agnitionis, quod Henricus ei frater extitisset. At principes Henricum ea fuisse sententia, respondent: ut ei uita functo, ab ipsis succederetur: periniquum esse, & non ferendum, si Henrici uoluntati deessent. Eandem protulisse sententiam, sunt qui affirmant quendam Henricum Schonbergensem, quod is Misnensibus studebat. Ut enim Albertus iram suppressit. Non inquit, tibi ex animo excidant, quæ in Vitigitis familiam beneficia contulit populus Misnensis: ea fuerunt, quibus ille in multum potentia euasit, Thuringiam ditionis suæ fecit. Federicus primus cum in Italiam exercitum traiecisset, ad Mediolanum & Florentiam castra posuit. Non te fugit, quantam in Misnensium præsidio gloriam adeptus fuerit: multas Italiae urbes obsedit, quas tandem uis subegit. Statutum est Misnensibus ac decretum, ut Henrici hæreditatē liberi tui adeant. Abiecasti tu omnem humanitatem, qui filios ob tam singulare beneficium collatum, incredibili odio prosequeris. Quod si illis bellum indixeris, nec studiis tuis obtemperabunt, nec deerunt, qui tuendos suscipiant, etsi superuacaneum est, quando

Ira Alberti

Oratio
Henrici
Schonbergensis.

Cum prin-
cipe Bran-
denbur-
gen. for-
dus init.

Situs terræ
Misne.

quando uterq; ea sit magnitudine animi præditus, qui imperium suum per se tueri possit. Tum Albertus iræ percitus, quod fortuna sua despecta esset, Thuringiam se recepit: atq; animo agitare cœpit, sibi ne liberorū ex Misna pellendorū daretur facultas. Igitur haud tutum ratus, si solus in eos impetum faciat, cum Ioanne prin- cipe, hic quidem Marchiæ Brandeburgensi præerat, colloquium habuit, hunc ut sibi qui cum liberis bellum suscepturus esset, præsidio foret: precibus obsecrauit. Nullam esse urbem, quæ illorum sit ditionis, ad cuius mœnia non signa prope inferat. Facile posse eos oppri- mi, si agros populetur: uicos exurat: arbores succidat: hominum, pecorūq; prædam agat. Quod si cum ex- ercitu uim repellere adnitentur, se cum magnis copiis, quibus abundauit, præsto futurum. Qui illorum cona- tus comprimat. Nec uereri quin breui sit eos sub impe- rio suo redacturus. Libet mihi Misnæ, quæ regio est Germaniæ, situm paucis exponere: Hæc ad Albim flu- men posita est ab ortu Solis haud longe absunt Vin- dali: à meridie, Bohemi: à septentrione, Saxones: ab oc- casu, Libonotria est: cui fines Sala & Muldauus amnes præscribunt: ultra Salam Thuringi sedes habent. In ea multæ sunt opulentissimæ ciuitates: munitissimæq; ca- stella. Hanc olim Calucones, Danduti Ptolemæo teste inhabitauerunt. Libonotriam uero Herthane, Eudosi, Va- rini, atq; Suardones tenuerunt, qui postea in uniuersum Serabi

Serabi dicti fuerunt, regio adeo in omni frugum ge- nere fecunda est, ut toti ferè circumiacenti regioni ad abundantiam sufficiat: huic non frumeti modo est ma- gna copia, uerum etiam uini, mellis, pecorisq;. Cum igi- tur principes parentē cum manu haud quaquam con- remnenda aduersus se contendere, & fama & literis ac- cepissent, repente ad Lipsim iter contulerunt: ubi, quos sibi officiis & beniuolentiā cōiunxerant, principes com- plureis ad se euocari iubent, quæ ipsis animo sententia sedet, exprimunt: sese incertos consilij, parenti ne cum expeditis militibus: id quod est filiorū ab omni huma- nitate abhorrentium se obijciant, urbesq; & castella ab irruptionibus tueantur: an uoluntate in deditionem proficiscantur, at in summum dolorē adduci: cum quos Henricus hæredes instituit, eos exhæredare adnitatur. Nullam rem esse, quæ illi admirationē præbeat, quan- do se futuros, qui Henrici testamentū re ipsa executuri essent, sacramenti religione obstrinxissent. Ipsi cum in- genio & consilio præstarent, ne quid detrimenti respu- caperet, enixe operam darent, Henricus Eudanus, cui in capiendō cōsilio, summa erat prudentia: & in dicēdo fides. Nullus (inquit) maximi principes uos subeat metus, CHRISTVS optimus, maximus, præstabit auxi- lium, propulsate patris iniuriam: cui si ob perpetrata sce- lera essetis in odio, æquiori animo ferrem. Quis est tam iniustus rerū æstimator, quē tanti dissidij causa lateat.

Delibera-
tio princi-
pum.

Oratio
Eudani ad
principes.

C pace

pace uestra dixerim Alberto ex uilissimo scorto, cui Catharina est nomen, natus est filius: illius hortatu ad hunc principatum deferre constituit. Estis principes, & corporis robore, eaque animi magnitudine, ut patris (si pater dicendus est) impetum excipere possitis: quoties cum eius militibus signa contuli, toties cum ipsis prosperam pugnam feci. Ad unum omnes cæsi sunt: mihi hanc prouinciā deponco: nec recuso omnem imperium belli in me conuertere. Dum hæc aguntur, nuntiātum est principibus, Ioannem Brandenburgensem, quem Albertus necessitudine (ut supra diximus) sibi coniunxerat cum copiis in agrum Misniacū iter fecisse: cuncta igni, ferroque absumpsisse: magnam uim hominum, pecorumque abigere. Tum Federicus tantam animo concepit iram, ut eius iussu Theodoricus cum exercitu ad oppugnandas illatas ciuibus iniurias, proficisceretur. Oppugnati ubi principem cum præsidio profectum cognouerunt, patefacta porta (nam se moenibus tenebant) subito erumpunt, hostes adoriuntur, plus sexcentos ceciderunt: reliqui in fugam uersi sunt, quibus omnis præda adempta est. Præerat exercitui Theodorici Iacobus Schonbergius, rei militaris scientissimus: is nihil commisit, ut eo prælio reprehendi iure posset. Interea nuntiātum est Theodorico, hostes non longe ab urbe Luca Lusatiae castra posuisse: quod ipsis ab Alberto (nam copias Mars minuerat) armatorum subsidia

Branden/
burgensis.

mittenda essent. Verum Theodoricus, si in hostem antequam numero fieret amplior, impetum faceret, tutius existimans, Iacobum Schonbergium in secretum abducit: Multo inter se, an cum hoste signa conferenda essent, consilio egerunt. Tandem in hanc sententiam inclinatum est: ut Legati ad Ioannem Brandenburgium mitterentur, qui causas belli sciscitarentur. Re ita composita, Legati ad Albertum peruenerunt: qui dignitate præstabat, ita locutus fertur. Vehementer admiramur, cur nulla facta belli denunciatione, Misniacos agros, qui Federici principis imperio subiiciuntur, peruastandos duxeris. Tu Henricusque inter uos pacti estis, ne alter alterius agris, urbibus, castellis, uel minimā iacturā afferret. Desciuiisti à fide, cuius milites latronum ritu, Federici agros populati sunt, conatique eius oppugnare urbes. Neque tu ignoras, quo animo, qua fide, qua constantia in maiores uestros Misnenses extiterint: qui de suo erga illos studio & perseverantia, cum difficillima erant tempora, nunquam remiserunt. Tantam iniuriam abs te præter iustitiam nobis illatam, principes nostri ferre nequeunt. Quare satisfacias oportet: Sin in sententia manes, tibi illorum uerbis bellum indicimus. Ioannes ira infensus: Si, inquit, Misnensibus & Lusatijs, qui & Misnenses sunt, bellum intuli, mirari desinite. Haud ab re in Misniacum agrum à militibus nostris facta est irruptio. Siquidem nonnullas Vindelorum urbes, quæ

Oratio Legatorum
Theodorici.

Responsio
Ioannis.

C 2 imperio

imperio meo subiiciebant, suæ ditionis fecerunt. Quis illud nō iniquo tulerit animo, cum Federico Imperium me minime cōscio tradiderint? Mihi profecto iure optimo succedendum erat, consulendum illi fuit existima-
 tionī meæ, ad eam omnis cura sua conferenda: accedat ipsa, quam mecum iniit pactio. Nunquā se regnum, quoad mihi uita cōtingeret, occupaturū. Quare si belli studia mihi deponēda sunt, prouideant: ut mihi iactu ra refarcia. Tum Legati, nō esse Misnensium, respon-
 dent: ut quæ secunda pugna parata sunt, ea languore & desidia adducti, reddant. Si Vindelosi ui subegerunt, eos tamē imperio suo seruire. Verum Sarmatarum, ac Slesitarū potestate ac ditione liberatos, se summopere: cur eius rei mentionem fecerit: admirari: Federico sub ea conditione regnum tradidisse, ut Alberto præsidio esset. Optimum quenq; principem, si parens in filio alieno esset animo, ad componendam pacem, omnes rationes suas conferre, abhorruisse eum ab hac senten-
 tia: qui honestissimos filios, nullaq; uirtute egētes, acer-
 bissimo odio prosequeretur. Fortunam belli ancipitem esse, sæpenumero robustissimum exercitum parua ma-
 nu profligatum: nec à quibus bella suscipiantur, ipsos ocio uacare. Interea Theodoricus cum ualidissimo ex-
 ercitu in agrum Deberlochiū peruenerat: cum ad eum se Legati receperunt: cui cum quod acceperant, respon-
 sum reddidissent, ab uniuerso exercitu est ad arma con-
 damatum:

damatum, omniū manus ad gladium, lanceamq; pru-
 riebant. Verum Theodoricus, ac Iacobus Schonber-
 gius, cuius consilio & sapientia ad rem militarem ute-
 batur, sese à pugna continuerunt. In sequenti nocte:
 nam cælum albescebat, cum copijs pfecti. Quinq; mi-
 lia passuum ab hoste locum castris cceperunt. Tertio
 post die sub lucis exortu, Theodoricus curare corpora
 milites iussit, eosq; accersiri, Atq; ut bono animo pu-
 gnam capescerent, hortatus est. Non illius uirtutis
 bellicæ, non militaris disciplinæ, non præteriti tempo-
 ris famæ, cum sub Henrici signis militabant, memoriā
 abijcerent: se eosdem esse, qui tot amplifimas de hosti-
 bus uictorias reportassent, sibi in memoriam redige-
 rent. Ipse quantum in se esset, & strennui militis, & opti-
 mi Imperatoris officia simul exequeretur. Theodorici
 oratione militum animi uehementer accensi sunt. Igi-
 tur omnes, quadringentis præmissis equitibus, qui ho-
 stes ad pugnam allicerent: armati atq; instructi pro-
 deunt. Hæc paucitas effecit, ut ipsi, nulla interposita
 mora, castra egredierent, manūq; consererent. Inter con-
 gressionem Theodoricum cum expeditis Legionibus
 adesse, qui Ioannis copijs præerat, ex exploratoribus
 cognoscit. Tum Theodoricus, quo egregiam fratri na-
 uaret operam, acies instruit, quenq; Militem: cuius uir-
 tutem pluribus prælijs didicerat, suo loco disponit. Im-
 perator hostilis, ne circumueniret: metu perculsus, gra-

Oratio
militaris.

dum retulit. At Theodoricus, cuius animus ad cōferendam manū ferebat, eos milites in quibus cōsequendæ uictoriæ spem cōstituerat, hortat: hostem persequant, q̄ eius animum fugiendi, magisq̄ pugnandi cogitatio subeat, uix se in castra retulerat. Cum Theodoricus affuit, Imperator hostilis, q̄ animum receperat, copias in aciem eduxit. Diu pugnatū est equo Marte. Tandem intra castra cōpulsus est Iacob⁹, ut hostem praelio pro-
fugum, se in castra retulisse animaduertit. Haud cunctemur, inquit, Theodorice: uictoriam nobis fortuna protendit. Stationes oppugnemus: nimirū expugnabimus, q̄ peditū multitudine abundam⁹: & ab equitatu firmi sumus. Vix finem dicendi fecerat, cum Theodoricus quinque equitū miliū manu, ac pati ferē numero peditum comitatus hostiū castra ingressus est: ad quæ qui custodiam habebant, illi occurrunt. Sed cum uis uirerūci nō posset, necati sunt: hostiū supra tria milia occisa: supra septē milia capta: cæteri salutē suā fuga conseruauerunt. Theodoricus ne de militib⁹ suis male mereret, castra ipsis diripienda concessit. Verū tam memorabili uictoria lætus, ad Federicū nuncium cum literis mittit: quib⁹ illum docet, hostilem exercitū à se superatū, prostratumq̄, Federicus nō mediocri exiliuit gaudio. Erat is ea tēpestas Picastrī, quæ urbs ad Elistrū amnem sita est. Siquidē paucis ante diebus cum maximis copiis eō contenderat, qd' Alberto Imperatori suo suppetias

laturo illuc diuertēdum erat. Is quanta laude Theodoricum prosecutus fuerit, nequeo oratione complecti: illum semper extitisse, in quo spem omnē, fidemq̄ locasset: nec sua eum fefellisset opinio: Nec uereri ipsum, si ætate procederet Q. Maximo, sapiētia: Superiori Africano, celeritate: ei qui postea fuit singulari consilio Paulo, ratione ac disciplina: C. Mario, uirtute præstaturū. Interea equites duo: qui cum prælium in mala spe esse cognouissent, sese fuga proripuerant: Ad Ioannē Marchionē uenerunt, nunciantes exercitum uictum, cæsum esse & fugatū. Eos, Imperator ne ex prælio, cum aduersam fortunam uideret, profugerit, an cæde cæsus fuerit, latere. Igitur ne tantam cladem acceptam inultam relinqueret, maximum ex equitatu ac peditatu coegit exercitum: atq̄ in Lusatios peruenit. In ea regione urbs est, quā incolæ Lucam uocant, eius mētionē fecimus. Cum agrum populatus esset, & prædas hominū, pecorumq̄ egisset, castra ante portā locauit, diu eam obsedit. Sed cū in potestatem suam minime posset redigere, q̄ ipsam Federicus firmissimis præsidij munierat. Situs præterea inexpugnabilem faciebat, exercitum abduxit: atq̄ ad oppidum Haganum, quod id Theodorici imperio subijciebatur, oppugnandum peruenit: ipsum nocte & interdū tormētis uerberabat. Ut uidit id frustra inceptum esse, robustissimos milites, ac rei militaris scientissimos, ad se acciri iubet: his magnam uim argenti, au

riq; si noctis silentio in murum euaserint: seq; præcipi-
 ti saltu in oppidum immiserint: ac necatis custodibus,
 portam aperuerint, pollicetur. Ipse cum expeditis mili-
 tibus confestim affuturum, atq; intraturum, illi impe-
 rata faciunt. Intempesta nox erat, cum armati muros
 scandunt: ac fene, id quod tutissimū uisum est, de ipsis
 demisso, per eum in oppidum descendunt. Qui custo-
 dibus præerat, Caspar Malticius adesse hostes cogno-
 uit: eos admonet, ne uocem emittant, quo ad unum
 omnes supplicio mortis afficerent: Ipsi retrorsum, ne in-
 spiciantur, se recipiant, Cum clamore sublato signum
 dederit: eductis gladijs in eos impetum faciunt: cogan-
 tur omnes uita decedere, ne ab his imposteri, aut uis,
 aut fraus timeri possit. Dum securibus freti, portam
 effringere moliantur, Caspar uoce signum ædedit. Ac-
 currunt custodes: prælium conseritur: haud quaquam
 par hostibus dimicatio fuit: quod cuncti occisione oc-
 cisi sunt. Ad portam extra urbem erat Ioannes cum
 commilitonibus suis equo, armisq; instructus, atq; ori-
 natus. Vbi illuxit, oppidani, qui ne in eorū præsidium
 uenerant milites, porta effusi in hostes impetū faciunt.
 Alios trucidant: alios in fugam uertunt: alios capiunt.
 Sunt qui Ioannem captum scribant, sed cognitum in
 pristinam libertatem restitutum. Tantæ stragis hosti-
 bus illatæ, Caspar Federicum, atq; Theodoricum par-
 ticipes effecit. Federicus paucis equitibus assumptis, q;
 reliquas

reliquas copias ad Elistrū reliquerat: ad Misenam ur-
 bem contendit, quo Theodorico (si ita casus tulisset)
 præsidio esset. Dum hæc geruntur, non mediocri Ioan-
 nes, quod ad eum exitum, quem sibi proposuerat, per-
 uenire non poterat, ira exardebat: deos, qd' rerum sua-
 rum curam posthaberēt, incusans. Itaq; literas ad prin-
 cipem Eberhardū, qui Cheruscis & Ascaniæ præerat,
 in hanc sententiam scripsisse fertur. Quanta beniuo-
 lentia, quantisq; officijs, patrem tuum maiores nostri
 eo bello, quod prioribus annis cum crudelissimis hosti-
 bus gessit, complexi fuerint: res ipsa docuit. Illorū præ-
 sidio superior discessit. Ad complures Germaniæ prin-
 cipes: neq; tu id ignoras: ab eo Legati missi sunt, præ-
 sidij implorandi gratia: cuncti se esse responderūt, qui
 cogitationes suas aliò contulissent: nequaquā eis obesse,
 à quibus nulla unquā fuissent iniuria laceßiti. At maio-
 res nostri regnum uestrum tibi defendendum suscep-
 runt: pluris patrē tuum, q̃ aliorum principum iniurias
 existimantes. Noli per deos immortales, ingritudinis
 notam subire. Quo in statu res Alberti sit, te satis su-
 perq; intellexisse puto. Superiori anno cum Misnensi/
 bus signa contuli. Fortuna improba, ut succumberem,
 effecit: cuius res superior esse consueuerat, ipse prælium
 aduersus hostes nullum secundum facio. Tanto in me
 fortuna exarsit odio. Quare si quid precibus apud te
 possum Alberti, egenti atque inopi auxilium præsta.

C 5 Tecum

Literæ
 Ioannis
 ad Eber-
 hardum.

Tecum precibus fraternis ago. Contendamus cum Legionibus expeditis in Misnenses, binisque confidamus castris. Haud uereor quin eos breui subacturi simus, atque ad deditionem compulsuri. Eberhardus tum misericordia commotus, tum ne beneficiorum memoriam abiicisse uideretur, adductus, Albertum auxilio suo iuuandum statuit. Igitur exercitu ex quatuor milibus hominum congregato, in Misnensem agrum profectus: primum ad Ilburgum, sic illi nomen est, quod Ilba comes extruxit, castra posuit. Duorum itinerum altero ad castrum illi ueniendum erat: Aut terrestri, quod ab amne Muldauo non longe aberat: Aut per Albim flumen nauigandum: hoc ei tutius uisum est, quod terrestre iter permultis insanis substructionibus eorum, qui Federici parebant imperio, erat refertum. Igitur nauis ad urbem Vitigisburgium primis se intendentibus tenebris peruenit. Ei praeerat quidam Bernardus agnatus Eberhardi. Adhuc, ut sibi tutum praebeat transitum, oratum mittit. Bernardus & metu territus: & ne Federici odium sibi concitaret, se illum ut illuc esset uoti compotem futurum respondit. Interim ad Federicum, quem ad Misnam iter fecisse non ignorabat, nuncium cum literis mittit. His Eberhardum cum ualido exercitu ad Vitigisburgium uenisse admonet. Ut sibi tutum praebeat transitum, postulasse, illum quantum coniectura consequi posset, Misnensium agrum igni, ferroque

Ilburgum.

Muldauus
amnis.

ferrumque absumpturum, atque pecorum, hominumque praedam acturum. Ipse rebus suis consulat. se uereri, ne agnati Eberhardi studiis, quod hominum multitudine abundat, obsequi cogatur. Ipsum Ilba castrum primum in potestatem suam redacturum. Has literas cum Federicus accurate legisset: suspicione, ne Eberhardus oppido potiretur, adductus cum copiis atque oppidanis ad Albim, quo illi occurreret, praeuenit. Insuper Henricum Eudanum, qui sub suis signis, cum plurimis cohortibus militiam militabant, ad Muldauum, ut omnes eius accolae, qui partim Plisnenses, partim Serabi, partim Pratoriani nuncupabantur. Sumptis armis, ad Ilba castrum deduceret: ubi & ipse cum Legionibus expeditis adesse pollicitus est. Primum illi ad castrum quoddam, quod Incolae Dorganum, olim a Dorgeberto Satrapa conditum, nominant, per Albim iter fuit: ut cognouit Eberhardi agris diripiendis, uastandisque intendere: ad Henricum, ut relicto ad oppidum praesidio, cum cetero equitatu ad se accederet, literas perferri iussit. Non dum ille appulerat, cum Federicus haud procul ab hostium castris, castra habuit: haud pugnam, quod milites de uia fessi erant, credere statuit. Veruntamen ut omnes armati, instructique essent: quando collatis signis cum hoste dimicandum statuisset. In sequenti die per praekonem edixit: Ipsi, cum tuba signum daretur, procederent: Cuncti Federici obtemperarunt uoluntati. Verum

Muldau
accolae.

C 6 se nocte

se nocte in diem inclinante, hostes; quorum artus lenis somnus corripere, adoriret. Diu consilium agitando, tandem congressu abstinuit, tum ob militum paucitatem, tum quod graui itineris labore confecti erant. Erant in castris eius centuriones, & animo & corpore praestantes; qui cum ad conferendam cum hostibus manum, oblata sibi occasionem intuerentur: Tela uibrabant. Militum insuper animi ad pugnam incendebantur. Igitur centurionum iussu, tubicen pugnae signum dedit. Sublato clamore, ad hostium castra contendunt: telaque coniungunt: quibus stationum cura, custodiaque mandata erat. Confestim hostes adesse Eberhardo denunciant: cui cum castra egrediendi nulla esset potestas, ad ea tuendum animum uertit. At Federicus milites, ne animum contrahant, demittantue hortatur: quod magnus hosteis metus incesse. Verum Eberhardus se acriter defenderat animo, atque hostem omnibus uiribus repellere conatur: utrinque acriter praelio concurrebat: cum pulvis ex loco haud distantis ortus, uelut nube inducta, implebat omnia. Federicus Henricum aduentasse existimans, haud falsus uates fuit. Bene (inquit) res se habet. Nunc optima spe praeditus sum. Haud nox aduentabit: cum hostilibus potiar castris. Nolite commilitones mei animis deficere. Quisque non modo sibi, sed alij quoque animum afferat. Exiite hominem castris, praeda in uestra manu est. Abstineo ipsa, nec me impediam. Hac oratione

Oratio
Federici.

militum, animi uehementer accensi sunt. Erat in exercitu Federici Henricus Stella Lipsensis: hic quod facinus memoratu dignum efficere studebat. primus hostium castra ingressus est. Hunc ingens militum multitudo est subsecuta: hostium plus quatuor milia caesa sunt: quinque milia capta: milites ad diripienda castra passim discurrent. Capti sunt Eberhardus, ac Remigius Erotinus, deductique ad Federicum. Conferto praelio Henricus affuit. Tum Federicus subridens: Si (inquit) Henrice affuisses, ingentem praedam fecisses. Sed ne noui motus aduersus ipsum excitarentur, militem triduum in castris continuit: ut nihil esse animaduertit, quo in suspicionem incideret. Iussit copias in hiberna perficisci. Ipse cum paucis equitibus ad urbem Fribergum iter contulit. Vt Ioannes Brandenburgensis Eberhardi copias profligatas, ipsumque una cum pluribus nobilibus captum ex nuncijs cognouit, non mediocri cum terror inuasit. Non enim ipsius opes ac diuitiae adeo insignes erant, ut illius redimendi sibi esset facultas. Insuper populus Cherustus, qui nunc Astamus dicitur, odium diuturnum, & iam inueteratum in ipsum habebat. Quo factum est, ut urbem obsidione soluendam duxerit: animumque ad pacem cum Federico & Misnesibus componendam uerterit. Verum quoniam meliori se conditione animaduertit, solutionem simulauit. Siquidem nobilibus quibusdam, ut nocte in proxima uilla, quo a Mis-

Eberhardus
captus.

nensibus

nenſibus prehenderentur, ſe occultarent, edixit. Edixit præterea, ut expeditorū militum duo milia, haud procul à paludibus: quo Miſnenſes, ſi ad prælium faciendum egrederentur, aut comprehenderent, aut de medio tollerent: in locis abditis deliteſcerent. Ipſe in ſequenti die, luce prima ab urbe caſtra mouere uiſus eſt. Miſnenſes, quibus urbs tuenda data erat, non parua, quod ſubita obſidione liberati eſſent, admiratione imbuti, nequaquā urbem, ne per dolum caperetur, egredi audebant: ut illuxit, ex muris ſolitudinē in caſtris proſpectant. Qui diligenter ſpeculetur, ſpeculatorem præmittunt. Quo ſe Ioannes contulerit, quid ei ſit negotij: quos in conſilium adhibeat, conquirat. Speculatori primum ad loca, ubi milites Ioannis iuſſu in inſidijs ſubſidebant, iter fuit: illis obequitat, Incertus, an totus exercitus illic inſideat. Vt retro in urbem redijt: Quæ inſpexerat, refert. repente Theodoricus, quosdā ſortis extremæ iuuenes, qui caſtris ignem inſiciant, proficiſci iubet. Reliquum exercitum bipartitus eſt, quod alteram partem non longe à militibus, quos Ioannes in occulto locauerat, iuſſit conſidere: quo in explorato exeuntes occideret. Alteram, quæ illi ſubſidio eſſet, atque adiumento, nō multum ſeiunxit. Ipſe magna armorum ſtipatus caterua, proximum cliuum conſcendit: quo res euafura eſſet, proſpectaturus. Cum caſtra flam-
mis

mis conflagrarent, eò ſe retuliſſe hoſtes Ioannes arbitratus eſt: qui dum ſpolia colligunt, eos facile, ſi quos in inſidias collocauerat milites, ad itinera inſidenda mit-terentur, capi poſſe exiſtimauit. Igitur militibus, qui apud ipſum erant, ut arma expedirent, iuſſis, eò ſe recepit. Hæc Theodoricus ex cliuo proſpectans: ut Legionæ duæ, quæ Ioanni occurrant, per conuallem proficiſcantur, edicit. Cum hiſ uero qui caſtra incenderant, ut cōfeſtim in urbem redeant, per nuncium agit, monetque: quo illis, ne in hoſtes, quos Ioannes ſubſidiarios uocabat, in antrum reconditos incidant, utendum ſit itinere: quod ſi antro ſe continebunt neminem, quantum in eis fuerit, egredi patiantur. Rebus ita compositis cum reliquo exercitu ad itinera inſidendo, quo Ioannis Legionæ ducendæ erant, proſectus eſt. Cum non multo poſt Ioannes eò cum copijs aduentaffet, ob equorum hinnitum, armorumque fremitum inſidias ac dolum formidans, retro uertit iter. Extemplo qui per conuallem iter fecerant milites, ſeſe illi obijciunt: nec certaminis ullam quidem moram faciunt. Theodoricus, quas ſilencio continuerat Legionæ, in aciem eduxit. Diu congreſſi ſunt, uerum Ioanni haud æqua dimicatio fuit. Ex prælio profugientem, pauci ſubſecuti ſunt equites, pediteſque ſuorum: ceciderunt ea pugna duo milia, duo capta: haud procul fuit, cum à peditib⁹ duobus ex equo proltratus eſt: Nulla alia cauſa euafit, quæ
quod

IOANNIS GARZONIS

quod eos, ut pietatis, clementiæ, humanitatis partes susciperent, precibus fatigauit. Principio noctis Lucam se retulit, iussitque ad Federicum literas perferri: quibus de prospera pugna à se facta certiores fecit. Is cum eas legisset, incredibili exiliens gaudio: Abi, inquit, qui literas detulisti: ac nuncia Theodorico, quæ ab eo acta sunt, mihi grata extitisse: sed illa multo fore gratiora, si ad eas urbes, quæ Ioannis subiiciuntur imperio, exercitum admoueat, coneturque eas in potestate suam redigere. Insuper agros ferro, ignique perualet: quos obuios habuerit hostes, ad unum necandos curet, quibus poterit, urbes & diripiat, & incendio absumat. Inter cetera ad Francfordiam castra ponat, ipse paucis post diebus, qui illi suppetias feram, cum manu minime cõtemnenda adero. Theodoricus, quo in Federici uoluntate cõcederet, ac ualidissimo in urbe relicto præsidio cum reliquo exercitu, ad Francfordiam contendit, ipsum diu obsedit, ut uidit expugnationi difficile: Nam in eo dies prope triginta absumpserat, ad uastandos agros omni fuit cura intēsus. Ex quo tantus Ioanni pavor iniectus est, ut Theodoricum ex discordia ualde acerba, atque diuturna in gratiā reducere instituerit. Igitur qui inducias peteret, oratorem ad Theodoricum misit. Is nō esse in sua potestate eas dare respondit, ad Federicum iter faceret. Quicquid ab eo institueretur sese ratum habiturum. Accessit orator Theodorici sententiæ: ut enim legationem

RERVM SAXONICARVM LIB. I.

gationem exposuit, inducias sibi dare petijt. Federicus in oratorem oculos coniiciens: Quoniam (inquit) non semel, sed sæpius uicti & fugati estis: exercitus uestri occisione occisi: agri perualetati: urbes obsidione cinctæ, ad petendas inducias uenistis. Nulla uos iniuria lacerasti: mihi bellum indixistis, antequam in Misnenfem agrum à uobis diruptiones fierent, hæc erant agenda consilio: nunquam uobis fortuna affulsit, quoties nobiscum signa contulistis, toties uicti, perculsi, ac maiori parte exercitus amissa, cõsternati, profugistis: ut mihi, fratrique meo imperium extorqueretis, nullum discriminis genus uobis defugiendum putastis. At ne clementiæ uidear abiecisse memoriam, duorum mensium inducias impetretis uolumus. Oratore dimisso de inducijs Ioanni datis, Theodoricum certiores facit: ac Iacobum Schonbergium, ut in castris militem contineat, quod ei ad Haganum urbem proficiscendum sit, per literas admonet. Is locus erat, quo nobiles permulti, & Ioannis, & principes ipsi conuenturi erant: cum principes, quod suum de bello consilium foret, exposuissent: Ioannes Eberhardi, quem captum ostendimus (erat is quidem insolens atque arrogans) mentionē habuit, indignum esse: ut tantus princeps in carcerem sordidum conijceretur, quod inter captiuos facienda esset distinctio. Tum Cotardus quidam Libanothanus, huic Eudano erat agnomen: ita concionatus est. Existimabam teo

Oratio
Federici.

Oratio
Eudani.

IOANNIS GARZONIS

te o Ioannes huc contendisse, qui conditiones pacis
tandem à uictoribus acciperes: At quantum con-
iectura possum assequi in hanc urbem profectus es,
qui uictoribus eas dares: An principes nostros tan-
tam temeritatis notam subisse arbitraris: ut captiuos
tibi reddendos curent? Nihil à te prætermisum est,
quo principum nostrorum posses imperium euertere,
si durius aliquid accidisset, omnem in ipsos crudelitatem
adhibuisses. optatis tuis fortuna minime respondit.
Quas clades acceperis, animo agita. Hac oratione Io-
annes uehementer commotus est: omnisque insolentia
ei ex animo excidit. Igitur in hanc sententiam respon-
sum reddidit. Quod me non solum prælio fuderitis,
sed castris quoque exueritis, nulla me capit admiratio,
cum sint incerti bellorum exitus. Si me prælio inferio-
rem discessurum autumasset, nunquam manum con-
seruissem. Nec uos à me dissentietis, quibus si fortuna
aduersa fuisset, eandem subissetis calamitatem. Illud præ-
dico, illud denuncio, ne maximam cuique fortunam creda-
tur. Cui quondam fortuna aspirauit, cogor pacem pe-
tere, quas mihi conditiones subeundas statueritis, haud
recusauerim, modo ab humanitate minime abhorreant.
Nulla sum imprudentia lapsus, ipse misericordia addu-
ctus: quod parens uester sese regno à uobis spoliatum
asserbat: hunc impetum belli in me conuerti, ut ei sub-
sidio essem: non postulabat, sed flagitabat: cum domo
uestra

Responsio
Ioannis.

RERVVM SAXONICARVM LIB. I.

uestra constitutam necessitudinem longe antequam uos
nati essetis. Non referam quæ mihi beneficia contulit:
quæ si memoria deleuissem, quiuis me crudelitate præ-
ditum, ferum, asperum, inhumanum extimasset. Non-
dum sua in me merita sum assecutus. Suscipite per
deos immortales excusationem meam. Quid loquar de
Eberhardo principe, qui ut parentis uestri saluti, digni-
tatisque subueniret, à uobis prælio fractus est? Is clausus
in tenebris, cum mœrore & luctu, morte grauiorem
uitam agit. Eum obsecro tam aspero carcere emitten-
dum curate. Plura dicere parantem, haud sustinue-
runt principes. Tum inter eos pax confecta est, ea in
has conditiones conuenit. Omnis discordia è memoria
excederet, Imposterum se mutuis prosequerentur offi-
cijs. Eberhardus sub ea conditione, ut auri pondo sex-
decim soluerent, pristinae libertati restitueret, Ioannes
filiam Federico in matrimonium traderet. Extractum
est hoc bellum in annos duos, menses nouem.

IOANNIS GARZONIS BONONIENSIS,
RERVVM SAXONICARVM
LIBRI PRIMI
FINIS.

IOANNIS GAR-

ZONIS BONONIENSIS, RERV

SAXONICARVM LIBER

SECVNDVS.

INTEREA Albertus, cum quod antea tentauerat, id parum procederet: incertus consilij, utrum omnē curam suam ad componendum cum liberis pacem conferret: an bellum instauraret, sese in Thuringia continebat. Ita em̄ propositum illis ex sententiā cesserat: ut nonnuncq̃ rebus suis diffideret, ac desperaret: tandem eos iterum bello persequēdos statuit. Vt igitur regionem Lusatiorum, Misnensium, & Libanothanorū, cui Federicus, Theodoricusq̃ imperabant, ditionis suæ faceret, Adolphum Nassauum, cui per id tempus delatum erat Romanū imperium, conuenit: huic reliquæ urbes, castella, agriq̃, quibus liberi imperabant, ab eo uenierunt: ut quorum potestas late patebat (Siquidem magnam Germaniæ partem complectebatur) hi in paupertatem inciderēt, misericordē redderent, uerum Adolphus cum emisset ære alieno, in multum potentiæ euasit: ut ne deos quidem iratos sibi timendos duceret. Haud præterea parua elatus erat lætitiā, quod in Bohemos, quibus cum bellum suscipere

suscipere statuerat, facilis patebat aditus: paucis post diebus Albertus sese patriæ reddidit. Tum ipsum qui fieri posset: ut quem ex impudico scorto in lucem susceperat, filio (huic Ludouico nomē erat) Thuringia hæreditate obueneret, cogitatio subiit. Et si res ipsa admodum difficilis esset, nec mediocri egens consilio: eos tamen, qui inter cæteros insignes erant, sibi conciliabat. Id optimum factu existimans, qui annos pubertatis egressi erant, nobiles ad se alliciebat: hortabaturq̃, ut ad rem militarem incumberent: qui ea præstitissent, cæterosq̃ antecellerent, hos maximis muneribus se prosecuturū: non solum recipiebat, uerum etiam ultro pollicebatur. Complures in auratorum equitum numerū adscripsit: & eos potissimum, qui nobili erant genere. Forte ita casus tulit, ut ludos militares ex industria pararet: qui excellenter, hi amplissimis muneribus afficerentur. Per multi cōuenerunt, tum spectaculi, tum dimicationis gratia. Fama est alios luisse hastis, alios gladijs, alios lapidib⁹, alios palæstra. Vt ludis finis impositus est, ex omni multitudine sexaginta ad se acciri iubet iuuenes: qui quoniam longe ante alios egregie dimicauerant: ab eo balteis aureis, gladijs militaribus, calcaribus aureis, castellis, agris donati sunt. princeps (cum amplissimis v̄bis iuuenes gratias egissent) huiuscemodi orationem habuit. Egregia uirtus uestra, quā hodierna die præ uos tulistis præstantissimi iuuenes, effe

D cit, ut

cit, ut maxima sim uobis beneuolentia obstrictus. Quae à me accepistis munera: & si debilia sunt, atque exigua, ea quaeso bono, iucundoque animo accipiat: in posterum maiora, amplioraque accepturi estis: Optima rei militaris iecistis fundamenta: in ea per deos immortales incumbite, haec est, qua fortissimi uiri caelestium numerum auxerunt. In hunc maxime modum, nomen uestrum immortalitati commendabitur. Nec quicquam est ex omnibus rebus humanis praedarius aut praestantius, quam uos ea praeditos esse uirtute, qua à patria hostium impetum possitis propulsare. Illius amplitudinem non solum conseruare deberis, sed etiam augere. Semper uerum decus in ea uirtute posui, quae patriae salutaris esset: eam uos facultate habituri estis: Quare pergitis ut accepistis: Quantum in me fuerit, nec consilio, nec uoluntate uobis deero. Plura in hanc sententiam dicerem, nisi uos eos, quales opto, futuros considerem. Haec eò referrebantur: ut Ludouicum institueret haeredem: At iuuenes quod uirtutum robore florebat: tantam principis liberalitatem non admirari non potuerunt. Quisquam se eum futurum pollicebatur, qui, ut in uirum uirtute praeditum euaderet, ne ullum quidem laborem defugiturus esset. Qui uero graui premebantur senectate (non enim ad quem exitum res ipsa peruentura esset, eos latebat) his huiusmodi spectacula dolore, moeroreque afferebant. Haec dum agebantur, Adolphus Philippum Nassam (erat hic quidem illi patruus) cum Legionibus expeditis Sue-

uorum

uorum, in agrum Libanathanum proficisci iubet: monetque ut cuncta igni, ferroque absumat: ciuitates oppugnet: principes submoueat: atque omnem regionem in potestate suam redigat. Philippus ut haec Adulphi uoluntati concedat per Thuringiam ad Cziricam urbem (olim Czirto conditam) uenit inde perpopulato agro, tuguriisque, & uillis ac templis igni crematis, ad Bornium contendit: ibi dies aliquot statiuam habuit, ad Elistrum reuertitur. Tandem non longe à Picastrum, ubi nonnulli Federici copiae hiberna uerant, cum exercitu consedit. Haec posteaque Federico nuntiata sunt, confestim Lipsiam cum exercitu iter fecit: Theodoricumque, ut reliquis copias ad Picastrum admoueret, monuit, quod eo profecturus esset. Theodoricus enixe imperata fecit. Haugutius, qui ad Picastrum custodiam habebat Imperator: tantum ei hostilis exercitus terrorem iniecerat, quod nec egredi audebat, nec militem in aciem educere. Igitur qui exercitum hostium lustret, contempleturque, silentio noctis emittit: castra ubi sunt locata conquirat. Egrediens haud parua cepit admiratio, quod agro peruastato, non nisi solitudo esset. Nec à suspitione absuit, quin hostes locum insideret: ex quo imperu in ipsum facto prehenderet. Casu uillicum habuit obuium, ex quo intelligit exercitum ingenti praeda hominum, pecorumque acta, ad Aldenburgium urbem contendisse, nec procul ab Elistro amne statiuam habere, Aldenburgum Cauritani à Choris uel Cauptis Ptolemaeo dictis incolunt, nullius principis praetate subiectum opulentum quidem tum suis opibus, tum agrorum fertilitate oppidum.

D 2 Senatores

senatores urbis, ut in curiam proficiscendum est. Effedis uehuntur. Matronis in solenni pompa, non nisi stratis per uiam tapetibus ad templum est iter. Incolarum uoluntatem, ut inde frumentum atque omne genus com meatus portaret, conatus est Philippus ad se allicere. Non longe ab urbe collis est, in eo sita est arx firmissimis munita praesidijs. Hugo eius praefectus, qui partes Federici fouit, ut ex nuncijs cognouit Philippum pro hoste esse habendum: repente in urbibus & castellis, quae ad Plissinam annem suae suberant ditioni, expeditos milites cum fundis & iaculis, & alio genere armaturae imposuit. Bornium urbem, quae non multo ab Aldenburgo distat intervallo, magna uis, magnaque telorum praesidio muniendam duxit. Postero die ad Philippum Legatos misit, quibus causis ipse adductus ad alienas terras peruastandas, uim suam expressisset, nulla belli denunciatione facta, sciscitaturos. Philippus nequaquam iram suppressit. Non modo non Legatorum uerba auribus admouit, sed capi etiam eos iussit, ac torqueri, ueritatemque. Ex Legatis quendam, quod magno ei uisus erat ingenio, summamque industria, huic Hermanno Kaynuto nomen fuit, ad se deducendum curauit, eumque in secreta parente male mereatur, non te fugit, qui res prope ante nos, pluribus cum praesidijs oppresserit. Federico nihil est curae, ut patrem paruis opibus ac facultatibus reddat praeditum.

Verba
Philippi.

praeditum. Quis hanc offensionem pertulerit, quis tolerauerit? Quare nullam magis egregiam, si aut homini perditio & nefario potionem, qua expota decedat, dederis, nauare operam poteris, aut mihi uiuum tradideris. Neque ego ingratitude notam subibo, quin maximis officijs tua ista beneficia remunerabo. Tum Hermannus prius inquit, de uita decedam, quam a me fides soluat. Magnum Sueuis dedecus inuris, qui cum colatis signis patenti campo dimicare insueritis, ad uenum, id quod est hominis infimo loco nati, ac nullo splendore uitae, nullaque commedatione famae defensi, declinastis. Quod si aliqua polleres uirilitate, non ueneno, sed gladio, aut telo Federicum appeteres. Qui ueneno honorem petunt: hos ad Aquilios & Vitellios recidisse dixerim: Libonothanus sum, cuius consuetudinis est cum hoste manum conferere. In posterum de ueneno infundendo, ne uerbum quidem feceris: educito gladium, te in Federicum conferto. Cognosces uiri fortitudinem, fortem mihi crede, & constantem suscipe animum, haud quanto te scelere inquinaueris, intelligis: qui ius legationis non solum uerbis, sed re ipsa uiolasti. Nec Federicus Legatos omni supplicio interfectos, multos relinquit. Romani Corinthum totius Graeciae lumen, quod eorum Legati superbius appellati erant, extinctum esse uoluerunt: ne tibi quidem impune cedet. ipsi dii scelerum uindictas de te exquisitissimum sument.

Verba
Hermann

D 3 supplicium.

supplicium. Quod uero, ni uoluntati tuæ paruerim, te capite meo potiturum, affirmas. Sequar Hannibalem Carthaginensem, cui à Nerone ferro uita eripienda esset. Vtere inquit Marte tuo, Hannibal sum, nullo terrore leto. Philippus tantam animo concepit iram, ut ipsum in uincula coniiciendum duxerit. Interim qui fuga euaserint Legati, ad Federicum ueniunt: nuntiantes Hermannum à Philippo captum: Ille tanti uiri caesum non dolere non potuit: Quem ut uindicaret, omnibus statuit uiribus Philippum cōcidere. Hæc instituenti, nuntiatum est Philippum cum copiis in agrum Bornianum peruenisse, uastasse, atque non longe ab urbe conuersedisse. Ex quo ad Bornium, ut cum Philippo congrederetur, exercitum admouit. Duum milium spacio à Philippi castris aberat, cum urbis primates ad se acciri iubet: quæ profectionis suæ subsit causa exponit, se consilio agitasse, qui cum hoste sit prælio congressurus. Quare cum non minus de ipsorum, quam de sua agatur salute, ad pugnae præsidium ei robustissimos milites, quibus abundant, conferrent: corroborato exercitu, inter urbem & Philippi stationes consedit. Duorum dierum quietem sumpsit: cum milites ut arma expediant, iubet. Qui leuis armaturæ erant milites, ut hostium castris obequissent: eosque ad pugnam alliciant, præmittit. Ipse cum reliquo exercitu ipsorum tergis insistebat. Vix demandatum sibi munus obierant: cum qui ad castra

custodiam

custodiam agebant: quanta maxima possunt, uoce inclamant adesse hostes, qui cæteris ætate anteibant. Sueuus quidam subsistite, inquit, Libanothani, si uiri estis, nunc operas uiris dignas ædite: nunc in acie stete, ne Sueuus, an Sueuis Libanothanus in re militari præstent. Sit nunc periculum, utrorumque uirtus enitebit. Hæc ubi dicta dedit, ipse una cum cæteris custodibus in equum assilijt, atque in hostes se cōfert: nec illi pedem referunt, quin subditis equis calcaribus, se in medios hostes mittunt, & memorabilem ædunt pugnam. Interea Federicus hostium castris appropinquauit, qui manum conferebant, ne interciperentur: suspitione adducti, gradum referunt: permulti ferro uitam amittunt. Cum Philippus ubi Federicum in acie stantem cōpertum habuit, edixit: ut milites parati, instructique in hostes impetum facerent. At Federicus ut illorum impetum sui excipiant, cōmonet: diu cōtractum erat certamen, cum Philippus militem, ne animum cōtrahat, dimittatque hortatur, cum uictoria potiturum. Verum Federicus, quod hostium plures ex equis prostrati erant, uulneribusque affecti, se prælio superiorem futurum animo præfagiebat. Igitur capita ad se accersiri iubet, ut diu inter se sermonem cōtulerunt. acies instruunt: & collato pede cōcurrunt. Inclinabant Sueui. Tunc Philippi iussu tubicen receptui cecinit, Sueuorum mille interfectum est: ducenti capti, haud affirmauerim, quod quidem annales habet Federici, ne ullum quidem desiderasse militem,

Verba
Sueuici
militis.

Sueui
cadunt.

militem, plures tragula confixos esse: fuere nonnulli, de quibus magna Federici erat opinio, qui castra hostium oppugnanda censebant. At Federicus edixit, ut pugna abstinerent. Si quis eius iniussu oppugnatum ea proficisceretur, ut in hostem animaduersurum. Cum igitur se in castra retulisset, Philippi trium dierum inducias petentis: ut corpora sepeliendi gratia, in unum conferentur: uoluntati obtemperauit. hac accepta clades efficitur: ut Philippus rebus suis sapientius consulere nec temere & fortuito sibi subeunda esset dimicatio. Interea Federicus, quod ea pugna de se optime meriti fuerant, milites in praetorium acciri iussit: atque huiusmodi uerba locutus est. Quanta in rebus bellicis uirtute polleant Sueui, proxime intelligere potuistis. ea clade illata: ut castra minime egredi audeant, eo peruentum est. Tantus est ipsis terror iniectus. quam obrem nolite commilitones mei fortunae (id quod est tritum sermone pro- uerbium) se praebenti deesse, & oblato casu ad consilium flectere. Prioribus diebus hostium stationes adoriri, atque oppugnare instituistis: ne castra egredere mini- prohibui, quod ex uobis alij uulneribus affecti erant, alios pugnae labor confecerat, pauci integri ac recentes. Plures a nobis dati sunt ocio dies: petamus hostium castra, ea oppugnemus. Nobis in manu est uictoria, languori ac desidia: ut exploratores referunt, se dediderunt. pudendum est Sueuos in agris uestris tam opimis, tam fertilibus

Verba Fe-
derici ad
milites.

fertilibus, ut uarietate fructuum, & magnitudine passionis, ceteros antecellunt, statua habere: Quare poenas aut morte, aut turpi dependant fuga. Hac oratione impulsus, praedium capessere statuerunt: & quales se gloriari soliti erant, eos se praestare. Igitur tripartito exercitum instruxit: nam qui non multo erant corporis robore, ac animo demisso, his urbem tuendam dedit. Qui uero rem militare callebant, hos ad stationes hostium oppugnandas secum duxit. Reliquos ut Triariorum munus sustineret, instituit: quo si quid aduersi illis euenisset, ipsi praesidio essent. Re in hunc modum composita, Federicus Imperatorem cum Legionibus expeditis, sese in hostem conferre iubet. Haud procul ab eorum castris aberat, cum Philippus ab exploratoribus de ipsius aduentu certior sit. Igitur factum optimum ratus, ut milites instructi, atque armati castra tuerentur, hostemque tantum repellant, per Praeconem pronunciat. Si quis ea egrediatur, is sciat poenam sibi esse constitutam: ut ad castra uentum est, utrinque tela coniiciuntur. Federici Imperator militibus animum afferre adnititur, eam praeseferant uirtutem, quam tot secundis praelijs praeseferunt. Hac oratione commoti, in castra profiliunt. Res geri gladijs coepta est: Eo praelio uictoria pernes Imperatorem fuisset: ni Philippi hortatu Sueui animum receperant. Vtrinque compluribus gladio ad inter-
E guuntur:

guuntur: atq; Imperator portam quam patefecerant milites, in potestatem suam redegit. Tum uniuersus exercitus in tentoria impetum facit. Nequeo oratione consequi, quantū sanguinis fuderit. Quippe quantum dextræ ad credendum ualebant, tantum interficiebantur: Philippus desperata uictoria, cum paucis equitibus prælio profugus Aldenburgium peruenit, Imperatori eum subsequi, haud fuit in animo. Satis superq; erat: quod cum castris exuisset. hac uictoria elatus, Borniū uictorem exercitum deduxit. Tulit in ea signa militaria complura, galeas cælatas, uasa argentea, auri, argentiq; uim magnam, uasa, galeaq; Misnam eius iussu deportata sunt: atq; in diui Donati templo locata. Interiectis paucis diebus, Philippus ad Adulphum literas perferri curat, quibus se prælio profligatū exponit, exercitum cæsum, impedimentaq; amissa: Quare si bellum instaurandum curret, mittendum supplementum esse, mittendamq; in stipendium pecuniam. Adulphus, qui mentē suam ad Misnam subigendam contulerat: audita exercitus strage, repente Georgium Ottingensem cum infinita Sueuorū ac Rhenensium multitudine, Philippo in præsidium misit. Cum uterq; copias coniunxisset ad Bornium: ut ea potiret obsidione, cingendæ negotium suscepit. Quancq; ab ea cum exercitu nō longe confedisset, ipsamq; tormentis nocte & interdium uerberasset: ciues tamē, qui in Federicum fide & animo

erant singulari, nullus præstringebat pauor. Obsidio ipsa & si dura esset atq; aspera, eam tamē oppidani nihil pendere, q; Federicū omnibus rebus potiorē habebant. Verū magna uis hyemis adco Sueuos premebat ut Imperatores exercitum abducere cogerent. Paucis post diebus Aldenburgiū hyematū cōtenderūt: Adulphumq; ut nouū militē eis ad belli præsidium conferret, literis monuerūt. Interea Legatos p petendis triginta dierū inducijs ad Federicū mittunt: q; ad cōponendam pacē, omni sint cura intenti, Aldenburgiū ipsorū Legati cōueniant, qui cū cōuenissent, humane, benignēq; accepti sunt. Tum Philippus huiusmodi orationē habuit: Nunq; in animū meū induxi uiri Libonothani, ut Adulphus: & si illum cognatione attingam, uos bello persequeret. Qd si ipsum ad sententiā meam traducere potuissem, profecto res meliori loco staret. Neq; nescij estis, quantū urbibus, atq; agris uestris ex bellis dāna sint suggesta. Toties nobiscū signa cōtulistis, multis cladibus perculsi sumus, Nondum bello superiores discessistis, in fine stabit laus, permulti in prælio mortē occubuerunt: clarissimis uiris, quos si fieri poterat, immortales esse oportebat, orbatī sumus. Qd si in mea potestate sitū fuisset, nequaq; inter nos man⁹ cōseruissemus, mihi in Adulphi sententiā cōcedendum fuit. Si ager uester uastatus est: si ædes uestre flammis absumptæ: si ad mœnia urbium signa propē intulimus: si eas

E 2 obsedimus:

Oratio
Philippi
ad Libonothanos.

obsedimus, nimirū absumus à culpa, uoluntati aliena sum obsequutus, ut utilitatem publicam priuatam anteponerem: nullum genus mortis mihi recusandum putauī. Princeps Albertus, hanc quam iniuria possidetis, regionem uenum Adulpho dedit: hic magnam uim auri exoluit. Sua repetit: qui si hac se occupatione relaxarat, qui uis cum nulla mente constare arbitraretur: magnum Romano imperio dedecus inureret. An nos eos esse existimatis, qui Adulpho, qui omnem prope Germaniam, Pannoniam, Bohemiam, sub imperio suo redegit, resistetis. Hac si estis mente (Bona cum uenia dixerim) aniliter desipitis: Vestrum est uiri Libanothani, quantum studio & fidelitate consequi potestis, incepto abstinere. Accedite sententiæ meæ: cum eo redite in gratiam: quæ inter nos extiterunt discordiæ, ac dissidia, sempiterna delectant obliuione. Ipse ut rem paucis complectar: Prius de uita, quam de sententia decedet: qui Romani imperij decus, atque utilitatem sibi defendendam suscepit. Quod si iure non poterit, armis tuebitur: quam amplissimum ex equitatu ac peditatu cogit exercitum: statuit quam sibi dii daturi sunt fortunam expectum: ut Philippus orationi suæ finem imposuit. Otto Pflugius qui apud Libanothanos summo erat in honore, in hunc modum respondisse fertur. Si quæ protulisti uerba cum his, quæ abs te priore anno gesta sunt, consentanea essent, uiri Libanothani excusationem tuam acciperent.

Otto Pflugius.

acciperent. Nam quod infestissimo in eos odio esses, maxima dedisti documenta: qui Legatos suos uinculis ac uerberibus, atque omni supplicio excruciatos, necandos iussisti: quid abs te crudelius fieri potuit? Quod uero ais regionem Libanothanam Romano imperio subijci, quod eam Albertus uenum Adulpho dederit: ex quo Federico decedendum sit. Verba sunt, atque ineptiæ: quod si in sententia permanferit, Adulphum quod ei summi imperij ius datum sit: regno spoliaturum affirmas. Haud tanta nos capit mentis insaniam, ut eos nos esse arbitremur, qui Adulphi impetum excipere ualeamus. Multa in Italia atque Asia bella ab his gesta sunt, nunquam eorum uoluntati defuimus, maximas hostium copias, nostro sanguine ac sudore fuderunt: atque inimico ferimus animo: cum nobis præter iustitiam, bellum inferendum duxerit, ei deum benignitate resistemus. Non languor, non desidia, nos in oppidis atque agris, quæ ditionis sunt Federici, tuendis occupat, nulla te dubitatio capiat: quin hi sumus, quales patres nostri, qui Quintilium Varum cum quinque Legionibus de medio sustulerunt. Illi inuito eam regionem incoluimus: nec tu ignoras Sueuos tuos à Saxonibus inde propulsa-
tos: sed ut rem paucis absoluam, tibi nos eos fore pollicemur: qui nunquam fide decessuri simus, Federico corpus, animumque addiximus. Igitur infecta pace, quisque in tecta sua discesserunt: postero die Legati urbem ex-
E 3 cesserunt:

Tubanti-
norum
agri.
Cygnea.

cesserunt. Philippus rem omnem, ut acta erat ad Adulphum deferri iubet: ex quo iracundia adductus aduersus Libonothanos, comparato, cum ex Sueuis, tum è Rheni acolis exercitu, expeditionē fecit. Igitur per Tubantinorū agros in Libonotriam ducens, ibi primum ad urbem Cygneam exercitū duxit. Fuit hæc urbs tunc Imperatori subdita, à Cygno conditore dicta, postea ab Henrico primo instaurata, ubi triduum statua habuit: ibi parte exercitus Philippo tradita, cum reliquis copijs ad Fribergum contendit. Inde per Camannos iter fecit. Est hæc urbs Marchioni Misnensi subdita ab Ottone tempore Federici primi, ob opulentissimā argenti uenam: muris circumdata: nec procul ab ea castra posuit, quod ad ipsam potestati suæ subiiciendam, proposito ferebatur animo. At Federicus ut ex speculatoribus Adulphum, urbem ipsam obsessurum acceperit, repente Nicolaum Haugucium cum manu minime contentenda: qui eam tuendam susciperet, silentio noctis præmittit. Cluius non longe abest à Fribergo, sub eo fossores fossam admodū altā duxerāt, inueniendi argenti gratia. Eius rei inscius erat præfectus quidam Adulphi: Is in diui cacumen, ut urbis moenia & situm cōtemplaret: atq; eo in loco castra poneret, cū his, quib⁹ præerat copijs, euasit. Vix hora intercessit, ut diuus concidit: ea ruina ipse unā & copiæ oppressæ sunt. Adulphi animo tantus est pavor micctus, ut extemplo castra

referenda

Verba
Adulphi
ad milites

referenda duxerit: tum cōmitones suos ad se acciri iubet. Ego si gradū retuli, nulla uos admiratio subeat: non enim ab obsidione abduxi exercitū. Verū tot exstant cuniculi occulti: ut nisi rebus nostris consuluerimus, eandem præfecti sumus subituri fortunam: quare concedite in sententiā meam. Præmittendus est speculator, qui loca in quibus cōfidamus, castris idonea metetur. Cum igitur is loca diligenter inspexisset, non longe ab urbe retulit solidum esse solum: nullisq; refertum cuniculis, eo cū exercitu iter conuertit. Interea oppidani in muris præsidia disponūt, iubentq; ut per uices uigilias agant custodes: Insuper delegunt, qui nocte intra pomeriū muris obambulent: si quem habuerint obuium, qui nequaquā ædat nomen, Illicoprehendant, sciscitenturq; quid causæ subsit, cur nocte ad pomeria contenderat. At Adulphus, q; iam urbem oppugnare statuerat, tormēta disposuerat, in muros saxa ingenti pondere emittebat: quo factum est, ut magna pars muri cum fragore haud paruo procideret, cōfestim oppidani, peregriniquē alterū ex lignis, tenaci terra, uirgultisq; miræ latitudinis murū extruūt, qui saxorū ictus posset excipere. Vbi hostis q; tentauerat, secus celsisse animaduertit, Adulphi iussu gradū retulit, pfectusq; ad aliam muri partē, quæ ab ruina nō exiguo spatio aberat, scilicet admouet, cōscendere adnitit: qui ad eā partē custodiā habebāt, illū dant p̄cipitē, alijs uentrē, alijs pectus, alijs brachium

Verba pro
ditoris.

brachium hastis tranffigunt: alios in faciem umbone percutiūt: quo ictu ex muro prolapsis, crura, ceruicesq; infringuntur, nihil fuit fossæ, quod cadaueribus nō impleretur. Ex quo Adulphus qui à tergo nō aberat, præcedentibus receptui cecinit: atq; omnes cogitationes suas ad urbem fame macerandam contulit. Annum unum, menses quatuor traxit. Hæc obsidio, cum iuuenis quidā, qui urbem incolebat: ex occulto in hostium castra proficiscitur, ei Adulphus sui conueniendi potestate statem facit: Si mihi, inquit Imperator, præmiū fuerit: te omni, qua uehemēter afficeris molestia liberabo: diu hanc urbem obsedisti, nōdum eius compos factus es. Acquiesce consilio meo: à quo si te seiunxeris, omittenda tibi prorsus erit obsidio. Aquæductus, per quā nō nunq; aqua in urbem fertur: non longe à porta abest, in eum si miles ingrediatur: nō modo ad mœnia urbis penetrabit, uerum etiā in urbem transibit: non abs te ueritate, tu periculum facito. Adulphus iuuenis, uerba auribus admouit, spondens se muneribus & beneficijs complexurum. Igitur milites duo e suis cum illo missi, qui aquæductum inspiciant: & an ita sit, consideret: illi re diligenter inspecta, nunciant iuuenem nullo mendacio contaminasse ueritatem. Itaq; milites tricenos dypeum, gladium, scalprum, malleum, securim, iubet sumere, atq; accensis luminaribus aquæductum ingredi: ut ad murum uentum est, substiterunt, subito in infrin-

genda

genda muri fundamenta, omnem operam conferunt, breui ingens lapidum multitudo amota est: uix aquæductum egressi erant, cum magna pars muri corruit. Ilico Adulphus cum expeditis Legionibus affuit: oppidani, quo hostis ingressum prohibeant, accurrunt, ingens contrahitur certamē. Atrox cædes utrinq; æditur, sed cum uis ui reiçi nō posset. Adulphus siquidem armatorum multitudine abundabat, uictoria potitus est. Oppidani cum plures ex prælio in arcem demigrant, insequenti die Adulphus caduceatorem ad arcis præfectum præmittit: qui uitam, fortunasq; omnium, si eam uelint tradere, polliceatur: præfectus, ne moleste ferat, respondit: si prius ad Federicum rem ipsam detulerit. Erat Federicus per id tempus in Misna, ubi urbem captam, arcemq; in summo esse discrimine: nec posse illi esse præsidio, quod Philippus cum maximis copijs transitus infederat, cognouit, præfectum, ut eam traderet, literis monuit. Pluris præterea homines, q; arcem, commilitonesq; suos: quorū uirtutem pluribus prælijs didicerat, existimabat. His igitur quod omnibus incolumibus res suas liceret efferre, in bonam spem adductus: Adulpho arcem tradidit. cum in urbem cuncti uenissent: Adulphus portas, ne quis ingredi, aut egredi queat, obserari iubet. Præco eius iussu: ut qui arcem egressi fuerant, confestim omnes arma sub exitu uitæ deponant, edicit: id edicti non paruum illis timorem

F incussit.

Adulphus
urbe pos-
tetur.

incussit. Ut tandē animos receperūt, instituunt egregiā mortē occumbere, sed eos Misnensis quidā: cui multū tribuebant, dehortatus est: Armis in hanc modum depositis, eos Adulphus ad se accersit, atq; nisi intra dies tres, grandī aere redempti sint: unumquenq; turpiter, ignominiosēq; periturum, se sacramenti religione obstringit. Hæc ubi Federico, quem illorum uisendorum summum capiebat desyderium, nunciata sunt: stomachatus est, & moleste tulit, quod pauca admodum ei erant pecuniæ, nec qui ipsius imperio seruiebant: quod per tot annos exhausti erant, pecunias imperare audebat. Ex quo Legatos ad Adulphum mittit, querentes nō esse Imperatoris Romani fide decedere, se eius comilitonibus sponsione fidei esse obstrictū. Adulphus qui in Federicū hostilem gerebat animū. Quæ, inquit, prouultis uerba apud me, pro nugis habentur. Nī die crastino, quem necis captiuis destinavi, pecuniæ soluentur, cunctis moriendum erit. Ut Legati ad Federicum redierunt: quo in captiuos Adulphus esset animo, exponunt: ipsum de uita potius, q̃ de sententia decessurum. Nī æs grande exoluat ad unum omēs perituros. Federicus in captiuos misericordia cōmotus: q̃ sua causa, id discriminē inciderant, Legatos ad Adulphum iterū mittit, qui eius uerbis si captiui reddant, Tres urbes nobilissimas, Grimyn scilicet, Rotlitiū, Lusniacū, quæ nō longe à Multauiō distant, polliceant. In hunc maxime modum,

modum, Adulphi lenita est ira. Cum Legati & captiui urbe excessissent, ad Federicum concesserunt: quos ut intuitus est, haud lachrymis temperauit. Tum ita orsus est. Quam utilitatē, quod emolumentum, quem fructum commilitones mei, quibus urbem nostram tuendam dederamus, consecuti sunt, improba fortuna, quæ fortissimis uiris, ac de uirtute optime meritis, semper fuit inuisa, atq; infesta, eos crudelissime necauit. Si Fribergiū amisimus, abestis uos à culpa cōmilites fidelissimi. Bienniū ab hoste obsessum est: nūc q̃ ipsum suæ ditionis fecisset, nī fortuna ipsa uiam aperuisset. Quanta uos beniuolentia, amore, charitate cōplectamur: quiuis hac coniectura cōsequi potest, cum uos tribus ciuitatibus potiores habuerim⁹. Nullus nobis scrupulus, nullāq; dubitatio inijcitur, quin deū munere eas repetituri sitis, quæ fecistis, prudētissimo cuiq; probata sunt, nō semper hostib⁹ fortuna affulgebit. Non incruentā reportarūt uictoriā, si extrema cū primis contexent, haud multū assecuti sunt: huiusmodi uerba cōmilites lachrymas excusserūt: ipsisq; dolor uocē inducit. Hæc dum gerebant, Adulphus literas ad Philippū perferri curat: quib⁹ illum docet & Fribergiū, & arcē in potestatē suā redeigisse, quare sit bono animo. Paucis post diebus ad Fonteiam, quā paulo ante obsederat: regressus diu eā oppugnauit, q̃ Federicus robustissimis militibus custodiendā dederat: sed fame oppressi, urbē

F 2 in Adulphi

Oratio
Federici
ad cōmi-
lites.

in Adulphi imperiū dediderunt. Inde cum ad Picastrū castra moturus esset ad oppidum, quā Lucam Libano thanorū uocant iter cōuertit: non enim parua ei suspitio inerat, ne ab oppidanis exercitui damna suggerentur. Igitur oppidum oppugnare adnititur: ut animaduertit frustra id inceptum esse, quod ipsum Federicus firmissimis munierat praesidijs: hyems praeterea appetebat: copias abduxit: seque in Sueuiam contulit: ubi amplissimum numero coegit exercitum, quod in eunte Vere, in Libano thanos ei castra mouenda erant: sed certior factus, quod aduersus ipsum Albertus Pannonicus princeps expeditionem parabat, nequaquam in sententia permansit. Veruntamen magnam copiarum partem ad Philippum, qui per id tempus Fonteiae statua habebat, sub ea conditione, ut sese ad illum adiungerent, prope rare iussit. Paucis diebus quieti datis, quod de uia festae erant, ad Lucam abierunt. Equidem si annalibus fides adhibenda est, peditum erant uiginti milia: equitum duodena. Haec ubi Federico nunciata sunt, suspirione, ne hostis primū urbis compos fieret, adductus, deinde Picastrū obsideret. Praeterea numero & robore uirorum erat inferior: ex Libonotrijs & Misnensibus pro tempore congregauit exercitum. Insuper qui in ciuitatibus hiernauerant milites, custodibus relictis, ut ad Lipsim cōuenirent, edixit. Celebratis missarū solennijs, cuncti CHRISTVM optimū, maximum, ut ipsis de hostibus

det uictoriam, praecibus fatigant. Ipse ut se cos praestarent, quales prioribus temporibus praestitissent, pluribus uerbis hortatur. In sequenti die Picastrū peruenit, ubi noctem unam ocio dedit: sub lucis exortū ad hostium castra profectus est: quibus cum appropinquasset, copias in aciem eduxit: eosque in praelium exciuit, ne hi pugnam detractarent. Adeo acriter concursus est, ut fremitus pugnantium Picastrū sit exauditus. Diu uictoria neutro inclinata stetit: Libanotrijs, quod egregiam Federico nauare operā instituerant: equis calcaribus concitis, maximo impetu in hostem ferebantur, unumquemque obuium ferientes. Sueui quancumque se illis obijcerent: cogebantur tamen pedem referre, quod grauibz uulneribus acceptis, mortē occumbebant. Quo factum est, ut perturbato ordine, praelio profugi, deserta & auia petierint: quibus nullus fugae locus patuit, hi occisione occisi sunt. Ea pugna Philippus captus est, unaqueque permulti nobiles. Federicus Picastrū cum uictore exercitu reuersus, interiecto paucorum dierum spatio, ad Lipsim contendit: praebant ipsum, qui equis uehebantur armati, exuuias in pilis gestantes. Sequebantur uincti captiui. Ut Lipsim intrauit, quicquid auri, argenti que fuit, in Thomae apostoli templo posuit. Postquam Adulphus copias uictas, caesas, & fugatas, ac Philippum captum rescuit, ad reparandum exercitum, omni fuit cura intentus. Ex quo milites complures ad eas urbes, quas ditionis suae

fecerat, tuendas eius iussu proficiscunt. Ipse quam primum oblaram sibi occasionem putabat, subsequetur. Verum prohibitus, quod ei ab Alberto gravissima bella infererentur: cum reliquo exercitu se in ipsum confert: cum quo dum collatis signis dimicat, interficitur: id quod Federico maximam peperit latitiam. Quin eo fuit animo, ut urbes amissas, breui recepturus esset. Igitur Philippus, ut acerbi quietis atque incomodo ei nunciaretur a custodibus, in ipsius conspectum deducitur. Tum Federicus, quò nunc inquit, tua sese iactabit audacia. In quem abs te fiet impetus, quem Legatum mandandum iubebis. Quas urbes latronibus tuis diripendas concedas? Ni quæ ad me iure attinent oppida reddenda curaveris, maximo tibi erit infortunio. Philippum tantus pavor, tremorque omnium membrorum cepit, ut diu hiscere non posset: Animo tandem recepto, quæ in mea, inquit, sunt potestate, oppidorum compositiones. Fribergij reddendi, quando in aliena sit manu, ne mentionem quidem feceris. Paulo post Philippus in carcerem in Rotlitiana arce demittitur. Vbi cum aliquot dies mansisset, custodum fraude fuga euasit: ad Colditium peruenit: ubi a suis summa cum iucunditate acceptus est. Adeo Federicus illius fugam moleste tulit, ut ceteros nobiles sordidissimo carcere incluserit: atque amotis custodibus eius, fores firmissimis præsidij munierit. Interea Alberto, de quo paulo ante meminimus,

summi

summi imperij ius deferatur. Ad eum tum Philippi, tum Federici uerbis literæ afferuntur, quod hunc Adolphus nulla laceffit in iuria, regno depellere sit conatus, urbibus spoliauerit, cladibus affecit. Quare ut aliquando tantis laboribus, modus statuatur suæ maiestatis esse: id facile fieri posse, ut opera sua Philippus alieno abstineat. At Philippus se in maximum discrimen adductum, uereri quæ ne his urbibus, quas Adolphus in imperij Romani potestate redegerat, priuaret, affirmabat. Quare ferendas ei suppetias statuerat, ne de Imperatoris dignitate minueretur. Albertus, quod ad omnes dolos, & ad omne consilium, uel cogitandum, uel explicandum prudentissimus erat: utriusque literas & diligenter, & accurate legit. Igitur Federicum bono respondere esse animo: eum nulla spe decidere, quin amissa oppida sine ictu gladij sit recepturus. Se ad Bohemiam breui iter facturum, Federicus ad eum diuertat, Philippus aderit, pacis inter eos componendæ, se curam, onusque suscepturum: atque ut oppida reddantur curaturum. Federicus hoc responso accepto, non mediocri exultat lætitia. Haud multi dies intercesserunt, cum Albertus Aldenburgium peruenit: ad Federicum, ut ad se iter intendat, nuncium mittit. Concessit Federicus in Alberti sententiam. Nulla siquidem interiecta hora, eo contendit: ab Oppidanis humane, benignæque excipitur. At Albertus erga Federicum colloquutiones familiarissimas:

familiarissimas: complexusque summæ beniuolentiæ falso iudices simulat, seque pollicetur, quantum in eo fuerit, accessurum desiderio suo. Haud multo post hospes aduenit, Federicum ad sumendum cibum inuitat. Interea Albertus quendam ex armatis, quos ad custodiam corporis: non solum in bello, sed etiam in pace habebat, ad se accersit: huic si Federicum necauerit, magna argenti, aurique præmia statuit. Igitur auaritia captus, sese rem transacturum spondet: Cœnabat nobilissimus princeps, cum latro districto gladio in tridicinium ex occulto interuenit: qui cum Federico erant robustissimi ac fidelissimi milites, hominis mirati aduentum repente surgunt: atque in eum cōiicia faciunt. Non desuerunt, qui se latroni opponerent, uni gladio brachium traiecit. Milites ira perciti, latronemprehendunt, discerpuntque. Hospes ne tanti sceleris conscius haberetur hospitio Federicum abducit, Interea tanti facinoris fama urbem peruasit, ad rem uisendam maximus fit hominum concursus: hospitium oppugnatur: ingrediuntur, ut Federicum nusquam intuentur, in milites impetum faciunt: alios uulnere afficiunt: alios occidunt: aliosprehendunt: alios in fugam uertunt. Postero die Federicus mutata ueste, ac nullo comite urbem egressus est: ac per nemora auia Picastrum terrestri itinere concessit. Insequenti die, quibus apud ipsum præcipua erat autoritas: ut ad se accedant, commoneri iubet. Pa-

ruerunt

ruerunt illi principis uoluntati, cum omnes ei assedisent: quantam in ipsum & commilitones suos credulitatem adhibuerit, quæ impetus factus sit, exponit: haud protul abfuisse, quin ab Alberti milite occideretur: se cum fore qui post hac nulli Imperatori sit fidem habiturus: suo periculo multos docuisse, qui rebus suis in dementiissimam subierint temeritatem, sapientius consulent. Nunquid in eo principe spem eam collocandam, cui ingenium non est laudabile, neque lene consilium, qui sæuitiam meditatur more leonis, qui & ui & animi superbia fretus, prædæ audax, gregem inuadir. Se nondum esui potius finem imposuisse, cum miles stricto gladio, ut ab eo occideretur missus est, se cōmilitonum suorum beneficio seruatum. Cum in hæc deslenda prolaberetur, steterunt grauissimi uiri diu mutua admiratione defixi, omnes in auaritiam, qua uehementer impediabatur, crimen contulerunt. Enimuero si à ueritate abesse nolumus, fatebimur unam esse auaritiam, cui si etiam adieceris superbiam: haud ibo inficias, quæ officium omne peruertit. Tandem omnium eò ut in Albertum uindicaretur, inclinarunt sententiæ. Cum in hoc statu ad Picastrum res essent, Albertus captiuos, quod Federicum incolumem petiisse Picastrum rescierat, è carcere emitti iussit. hi se patriæ reddiderunt. Nec parua præterea, ne essent qui cum tanti sceleris autorem arbitrarentur, suspicione adducebant. Philippus uero ne fide decedat, ne animo

G deficiat

deficiat, ne ullus ipsum subeat timor, uerū urbes atq; arces sibi tuendas putet: quod ei ingēres copias in præsidiū breui sit missurus, certiorē facit. Postero die ad Frivbergū ut ciues ad amicitia & cōsuetudinē suā traduceret proficiscit: eis tributorū immunitatē tribuit. Rebus ita cōpositis ad Boemiā diuertit. Hæc ubi Federico nunciata sunt, nulla interposita mora exercitum comparat atq; ad Fonteiam castra ponit. Interea Albertus princeps Thuringius ut filiū Ludouicū, quē extra matrimonium natum diximus, instituerat hæredem, se principatū imperioq; abdicauit. Eam rem permulti inimico tulērunt animo. Sed præmio corrupti nequaquā in sententia manserunt: haud multum temporis intercessit cum Albertus in Erfordia extremū uitæ diem morte confectus: confestim inter proceres quod alij Ludouico, alij Federico principatū deferendū censebant, est oborta contentio: ubi his de rebus ad Federicū allatus est nuntius, Theodericū cum multitudine armatorū ad Fonteiam cūueniendā mittit: ipse in Thuringiā iter intendit, repente infinita expeditorū militū multitudo sese ad eū adiūxit. Ex quo ciuitates complures ditionis suæ fecerunt: qui Ludouico studebāt, Erfordenses Comitē Vinariæ, Comitē Glichoniensem, non nisi prælio superatos dimiserunt: quibus ad fugam pedes auxilio fuerunt. Secundo ad Albertum proficiscuntur auxilium orantes, haud defuit Albertus eorum uoluntati. Nam quem ex Pan-

nonicis coegerat exercitum illis ad belli præsidium contulit. Interim Federicus urbem Gotthiam, quondam a Gotthis conditam obsidebat: cum legiones Alberti in Thuringiam peruenerunt, cuncta ferro incendiūq; absumentes. Tandem cum Erfordensibus ut tutiores redderentur, se coniuxerunt. Ea tempestate comes Vinariæ, de quo paulo ante dixi Erfordensibus impabat, corroborato in hunc modū exercitu in urbis Sangerhausensis portis cōfederūt, diu eā obsederāt cū incolæ occultū nuntiū ad Federicū ut ipsis copias in præsidiū mitteret p̄ficisci iubent. Paruit hic illorū uolūtati: nam quæ ipsis præsidio essent legiones expeditissimas duce Theoderico mittēdas duxit. Nec multo post ipse Gotthiā sub imperio suo redegit: ut aliquot ocij dati sunt dies cum uictore exercitu in hostes iter confert. Quod ubi rescuerūt ab urbe copias abducunt, atq; ad urbem Vinariā profugi se recipiunt, nec uestigijs abest Federicus ubi eos se in urbem coniecisse animaduertit: binis castris modico inter se distantibus interuallo: ne exitus inclusis ab urbe neue aditus foris ad auxilia intromittenda esset, in portis consedit. Tandem eius tempus factus est. Vine an deditione incertum habeo, hostium alios occidit, alios cepit. Comes Vinariæ cum permultis Erfordensibus captus est, & in uincula coniectus, ex Alberti exercitu milites complures, mirum fuga euaserunt, seq; ad urbem quam Salzmann

uocant contulerunt, qui cum Erfordensibus & comite
 Glichoniensi ut eis praesidium mitteret, per occultos agit
 nuncios, eo praesidio ad arcem quam Hectorisbergium
 uocant, castra admouerunt. annum prope obsederant,
 nec eam imperio suo subiecerant. Ex quo Federicus quod
 multitudine hominum abundabat, ad eam obsidione li-
 beranda diuertit: quod omnes fere se fuga priuerunt,
 qui operas fortibus uiris dignas adant mortem oppo-
 tierunt. Haec cum in Thuringia geruntur Theodoricus
 copias Sueuorum prostratis, Fonteam, Fribergium, com-
 pluraque oppida, quae ad eos descenderant in potestatem
 suam redegit. Ex quo ad Lipsiam in Hiberna contendit.
 Casu accidit ut dominicae natiuitatis sacra, in templo di-
 ui Thomae celebrarentur: is cum adesset, quod religio-
 sissimus esset, a milite quodam interfectus est: extemplo
 fama percrebruit id factum Philippi hortatur: Id ubi Fe-
 dericus ex nuncijs cognouit, nulla interposita hora, Li-
 psiam uenit, & in templo diui Pauli apostoli tumulatur.
 ibique Philippum Cignauiorum, Aldenburghensium & Cam-
 norum praesidio, Fonteam potestati suae subiecisse coepit.
 deinde Lucam copias duxisse, atque in portis confedisse.
 Ex quo legatos in Thuringiam, qui delectum habeant, mit-
 tit: Ipse cum Libonotrijs Picastrum peruenit, in eam ciui-
 tatem cum omnis exercitus conuenisset, in Philippum ita
 intendit, eo animo, ut sua manu illum occideret: cum uterque
 exercitus diu congressus esset, imperatoresque suis animam
 adferrent.

adferrent. Philippum pugnam animaduertit: hic est
 inquit cuius prodicione frater meus mortem occubuit:
 haud impune sibi erit. Igitur in nobilissimum ac robustis-
 simum equum assiliit, eumque educto gladio in Philip-
 pum concitat, nec ille pugnam detrectat: pugnam diu
 pugnauerunt, cum Philippus pluribus ac mortiferis uul-
 neribus grauatus, ex equo prolabitur, subito quae sub
 signis suis militabant copias fama peruasit: Philippum
 caesum esse, ex equo prolapsum: omnes terga dederunt.
 Quibus etiam Philippus urbes ab se captas tuendas
 dederat: ut interfectum intellexerunt, ipsis relictis ad
 Fribergium confugiunt. Quoniam eo temeritatis deuen-
 rant, ut ipsum tueri minime diffidebant. Federicus uero
 quod ei ciuitates relictae sese dediderant in Thuringiam
 regressus est: ibi comperit Ludouicum comparasse ex-
 ercitus: quod Albertus magnam uim Gallorum illi
 in praesidium miserat, quo auxilio Calonem oppidum
 obsederat: praeterea Erfordenses & Comitē Glichoniē-
 sem ad Herciniam, ei syluae id est nomen, castra posuisse.
 Ex quo iracundia adductus, cum Ludouico manu con-
 ferre statuit, dextrum cornu tenuere Libonothani &
 Misnenses, sinistrum Thuringi: & si diu collatis signis
 dimicassent Federicus tum praelio usus est secundo, praer-
 erat hostilibus cohortibus Boemus quidam: cui Schor-
 bergo erat agnomen: hic captus est & in carcerem con-
 iectus. Hac uictoria elatus, ad Erfordenses animam uer-

Oratio Federici ad Erfordenses.

tit ac prius consilio, quod humanissimi est principis, quam armis agendum statuit. Igitur ex ipsis quosdam qui magnæ autoritatis erant, nam eos per nuncium ad se acciri iusserat, in hanc sententiam allocuitur. Non sum nescius uiri Erfordenses quanto amore Ludouicum, incerto patre natum complectamini: cui uos metipsos addixistis oppida, quæ mihi hæreditate obuenerant, sub illius imperio redequistis. Quod si id quanto nobis futurum esset periculo cum animis uestris consideraueritis: nimirum aliena fuissetis uoluntate, eam coacti estis subire fortunam, cuius memoriam perhorresco ex animi mei sententia, iuro ut ego de Erfordensibus, si post hac in eandem curam incubent: exquisitissimum supplicium sumam. Quo temeritatis adducti estis: qui cum Federico cui tot uictorias de hostibus dii immortalis dederunt, manus conferere audeatis: Sueui bello fortissimi sunt, eos tamen non semel, sed sæpius prælio subegi. Proxime Alberti exercitum, cum quo Norici, Helueti quæ se coniunxerant prælio fudi: castris exui, ingenti præda sum potitus. Quæ cum ita sint, decedite à sententia, accedite desiderio meo. Consulite saluti uestre, deijcite de principatu & imperio, expellite incerto patre genitum. Quod si in sententia perstabitis, bellum parate: qui pacem pati non potestis.

potestis. Erfordenses, qui infestissimo in Federicum erant odio, se ad eos qui opibus, armis, potentia ualebant, de ea re relatuos respondent, nec uereri: quin in ipsum suam sint uoluntatem collaturi. Ut igitur regressi sunt, Federici orationem exponunt: qui se populo addixerant: armis inquit decernendum est, quod Federicum terror inuaserit. Postero die Erfordenses & Federicus inter se manus conseruerunt. Nunquam acrius castra castris collata sunt. Quippe gener ac socer, fratres, ciues, infestis hastis se mutuo petierunt: Eo prælio res Federici superior fuit: Erfordenses Ludouicum Comitem Glichoniensem in syluas equo abriperunt. Reliqui arma abijcentes sese Federico permiserunt: omnis ferè Thuringiæ populus à Federico in deditionem receptus est: Ipse paucis post diebus, quod reficiendus erat exercitus, ad Misnenses diuertit. Fribergum, quod à Sueuis captum diximus, recepturus. Cum igitur stationes ante urbem posuisset: Caduceatorem præmittit, qui ciues admonet ad unum omnes: ni in sententiam suam concedant: Sueui uos exterminet, urbem tradant, perituros: Fribergum sui iuris esse, ad se adtinere. Ciues, atque hi potissimum qui plurimi fiebant: non ad se spectare, qui urbem tradant, respondent: semel Alberto imperatori fidem suam, constantiamque præstitisse: non esse consuetudi-

nis se ab illa desciscere, quin in eos qui eam uiolassent ab ipsis seuerissime uindicatum, nec par esse his qui urbis custodiam haberent iniuriā facere, quin eos esse ea uirtute præditos, qui amissam breui recepturi foret. Federicus Caduceatoris uerba mēte agitans, armis agendum statuit. ut igitur muros demoliretur immēsa magnitudinis tormenta idoneis locis disposuit: Breui procidit magna pars muri cum ingenti fragore: ambibat murum fossa miræ latitudinis atq; altitudinis, ea iussu Federici oppleta est. conabātur obsessi missilibus hostē submouere: quæ in portis erant præsidia disposita, parum proficiebant, quod tormentis telisq; icta moriebantur. Verum fossa oppleta, militibus Federici ad muros transitum dedit: magnam partem dolabris subruerant, cum ruere incepit. at obsessi ad defendendam urbem, quæ opus erant, nihil prætermittebant: tum qui apud Federicum militiam militabant pedites nonnulli, quanta maxima possunt uoce inclamant. referte comilitones gradum, mœnia corruunt, in hæc uerba corruerunt: adeo excitata est puluerca nebula, ut multos cum oppidanos, tum hostes oppresserit. ut sedata est: tollitur omnibus ingens clamor, nuncq; acius concursus est. Nam quo magis oppidani iaculis, catapultis, balistis, atq; omni telorum genere repellere nitebant, eo magis sese inferebāt. plus mille hominū interfectū est.

est: Federicus desperato ingressu, ad alteram murorum partē, quæ à ruina multos passus aberat, scalas admodum iubet, magnūq; numerū militū conscendere, seq; in urbem immittere: uix murū conscenderāt, cum hostes cepisse urbē rumor emanauit: quo factū est ut Sueui ciuesq; pedem retulerint, tum Federicus instare, unūquēq; obuium ferire, animū suis afferre. Mars ipse ex acie optimū quēq; pigneratur: cōplures metu mortis compulsi, abiectis armis, in loca abdita se conferūt. quibus nullus fugæ locus patuit, ad Federici genua procidunt, errati ueniā petentes. tum princeps clemētissimus in eos misericordia cōmotus, nequis post hac feriretur, per præconē pronūciauit, quod ipsi suo exēplo docti, arrogantia pœnas dedissent. Sueui ut armis depositis infra biduū urbe egrederent edictum. permultæ ciuitates nunciata Fribergij clade, se Federico sponte pmiserunt. Tandem ad Aldenburgiū castra posuit, annū propē illud obsedit, quod à ciuibus fortissime obsistebatur. Est non longe ab urbe arx in colle munitissima, quam & expugnare aggressus, sed cū ui id efficere diffidebat ad insidias confugit. Igitur milites (quorū uirtute fidebat) ad se cōuocat: his si arcis murū scandant ac custodibus aut interfectis aut prehensis eam sibi tradāt, magnā uim argēti pollicet: Illi Federico obtēperare cupientes, interdū in syluis, quæ ab urbe haud procul ab erāt, delitescūt: simulq; murorū altitudinē contēplant.

Secunda

Secunda uigilia insidias egrediuntur: qui cæteris arate anteibant, omnes in secretum abducit, oratq; ut conseratis manibus mutuam dent fidem: se diligenter inspexisse murorum ambitum, eos esse custodes, quorum animos confestim timor subibit: se primum qui murum conscendit fore. Res in hunc modum componitur: erat nox intempesta, cum nullam emittentes uocem, ex sylua abeunt, ut loco eis accommo perspecto in moenia euaserunt, paululum morati, scalas lineas, quarum extremis illigata erant manus ferreae superiorum murorum parti iniiciunt. Nimirum quibus fortuna affulget, id quod est in proverbio celebratum, non nullo egent consilio. Custodes qui in murorum custodia erant, ad unum omnes necarunt. Alios in caput a muro precipites dederunt, alios uitam ferro eripuerunt. Non multo post Federici signa ad moenia deposuerunt. Ego custodes uel mente uino alienata fuisse crediderim, uel somno oppressos, hoc maxime modo, Federicus arce potitus est. Ipse autem lucano tempore cum legionibus expeditis intromittitur: In sequenti nocte ardentissimas faces in ciuium tecta coniici iussit: quæ flammam incendii euomebant, eorum ruentium fragor ubique audiebatur: fama est tertiam prope partem urbis flammis absumptam. coacti sunt obsessi ac moenibus inclusi se dedere. Qui in pertinacia perstiterant eorum bona diripuit, reliquos tutos præstitit. Quæ proxima erant oppida ne eandem cogeretur subire fortunam, metu percussa

percussa claues ad quercus depositas ei detulerunt. Reluctarunt autem aliquot annis Cignei & Camanni, ne se suæ ditioni subderent: quoniam hi iuris imperii semper fuerunt, sed diuturnis incursionibus & multiplici incommodo affecti, in sententiam eius concedere coacti sunt: ad sententiam Ludouico Bauaro impatore, qui has urbes Federici administratione commisit. In exitu annus erat cum de integro in Thuringiam uictorem ducit exercitum. Castellam demolitus, uicos incendio consumpsit, agros uastauit, arbores succidit, turres ad solum euertit. Paucis post diebus in Erfordiam infestissimo progreditur odio. Erfordenses ei obuiam prodeunt precibus orantes, ut modum iræ statuatur, quæ ut suppressa erat, alio referret cogitationes suas, se fateri rectam uiam declinasse: hostibus suis præsidio fuisse, esse clementiæ ac prudentiæ suæ, ipsorum excusationem suscipere. Federicus eis crimina condonauit: iussitque ut quotannis maximis ipsum, & a quibus ei succederetur, muneribus prosequerentur, ac singulos iureiurando adiecit.

IO. GARZONIS BONONIENSIS RERVM SAXONICARVM AD ILLUSTRISSIMUM FEDERICVM SAXONIAE DVCEM, LIBRI SECVNDI FINIS.

BASILEAE APVD IO. PROBENIVM MENSE MARTIO AN. M. D. XVIII.

